

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**SROVNÁNÍ ČESKÉHO A PORTUGALSKÉHO
PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V KONTEXTU KONKRÉTNÍCH
MATEŘSKÝCH ŠKOL**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tereza Marianová

Učitelství pro mateřské školy, obor Předškolní a mimoškolní výchova

Vedoucí práce: Mgr. Milan Podpera Ph.D.

Plzeň, 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 30. června 2017

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji panu Mgr. Milanovi Podperovi Ph.D. za vedení práce a cenné rady. Dále děkuji Aně Ritě Lemos E Costa Silva za pomoc s překladem a také Marise Bouça de Morais za umožnění praxe na její třídě.

ZDE SE NACHÁZÍ ORIGINÁL ZADÁNÍ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	4
ÚVOD	1
1 METODOLOGIE PRÁCE	3
1.1 SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKA.....	3
1.2 METODY	4
2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	8
2.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V PORTUGALSKU.....	9
2.2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE	11
3 SROVNÁNÍ VYBRANÝCH ASPEKTŮ SYSTÉMŮ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	13
3.1 TYPY PRACOVNÍKŮ V PŘEDŠKOLNÍCH ZAŘÍZENÍCH.....	13
3.2 MÍRA ÚČASTI V PŘEDŠKOLNÍM ZAŘÍZENÍ	14
3.3 ZAHÁJENÍ POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY	16
3.4 POČET DĚTÍ CIZÍ NÁRODNOSTI	17
3.5 MAXIMÁLNÍ POČTY DĚTÍ NA PEDAGOGICKÉHO PRACOVNÍKA A VE TŘÍDĚ.....	18
4 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY	19
4.1 PORTUGALSKÝ KURIKULÁRNÍ DOKUMENT	19
4.1.1 Obsahové oblasti.....	22
4.2 ČESKÝ KURIKULÁRNÍ DOKUMENT	23
4.2.1 Vzdělávací oblasti.....	24
5 SROVNÁNÍ A POPIS KONKRÉTNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL.....	26
5.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA JARDIM DE INFÂNCIA NO°1 DE BENFICA	26
5.1.1 Režim dne.....	26
5.1.2 Obecné informace.....	27
5.1.3 Zázemí mateřské školy	27
5.1.4 Vybavení třídy nejstarších dětí.....	28
5.1.5 Personální zajištění.....	28
5.1.6 Stravování a pitný režim.....	29
5.1.7 Pobyť venku.....	29
5.1.8 Volná hra	30
5.1.9 Organizační formy, metody a obsah výuky během dne.....	30
5.1.10 Plánování a dokumentace	32
5.2 MATEŘSKÁ ŠKOLA NEPOMUK, OKRES PLZEŇ JIH, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE	33

5.2.1	Režim dne	33
5.2.2	obecné informace	34
5.2.3	Zázemí mateřské školy	34
5.2.4	Vybavení třídy nejstarších dětí.....	34
5.2.5	Personální zajištění.....	35
5.2.6	Stravování a pitný režim.....	35
5.2.7	Volná hra	35
5.2.8	Pobyt venku.....	35
5.2.9	Organizační formy, metody a obsah výuky během dne.....	36
5.2.10	Plánování a dokumentace	36
5.3	SROVNÁNÍ MATEŘSKÝCH ŠKOL.....	37
5.3.1	Režim dne	38
5.3.2	Obecná charakteristika	39
5.3.3	Zázemí a venkovní prostory mateřské školy	39
5.3.4	Vybavení třídy nejstarších dětí.....	40
5.3.5	Personální zajištění.....	40
5.3.6	Stravování a pitný režim.....	41
5.3.7	Volná hra	42
5.3.8	Pobyt venku.....	42
5.3.9	Organizační formy, metody a obsah výuky během dne.....	42
5.3.10	Plánování a dokumentace	43
5.4	PRAXE V ČESKÉ A PORTUGALSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE	44
5.4.1	Praxe v Portugalsku	44
5.4.2	Praxe v České Republice.....	46
5.4.3	Srovnání evaluačních archů z Praxe	47
5.5	MATEŘSKÁ ŠKOLA TUTOR T.....	48
5.5.1	Metoda Projektu	49
5.6	KOMUNITA ASSOCIAÇÃO CULTURAL MOINHO DA JUVENTUDE A JEJÍ MŠ	51
5.7	SROVNÁNÍ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ STUDENTKAMI Z PORTUGALSKA	53
	ZÁVĚR	55
	RESUMÉ	57
	ZDROJE	58
	SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ	61

PŘÍLOHY I

SEZNAM ZKRATEK

AEB	Agrupamento de Escolas de Benfica (Seskupení škol Benfica)
CAF	Componente de apoio á família (Program na pomoc rodinám)
ČR	Česká Republika
ISCED	International Standard Classification of Education
MŠ	mateřská škola
OCEPE	Kurikulární směrnice předškolního vzdělávání
PV	předškolní vzdělávání
RVP PV	Rámcový vzdělávací program předškolního vzdělávání
ŠVP	školní vzdělávací program
TVP	třídní vzdělávací program
ZŠ	základní škola

Úvod

Pro každého studenta učitelského oboru jsou poznatky a zkušenosti z praxe studnicí informací, z které čerpá po celou dobu studia a i poté, když se sám stane učitelem. Při praxi máme možnost vidět, jak probíhá vzdělávací proces a metody a postupy, které známe z knih, zde nabývají skutečné podoby. Jak si však vysvětlit, že na náslechy a exkurze chodí do vzdělávacích zařízení také již značně zkušený pedagogové? Žádný pedagog by totiž neměl při vzdělávání dětí přestat vzdělávat sám sebe. Od svých pedagogických kolegů tak ve školách čerpají nové metody, přístupy a postupy. Stále častěji se proto stává, že pedagogové navštěvují také školy v zahraničí, kde se jejich prací a prostředím inspiroují.

Sama jsem měla možnost, v rámci studijního programu Erasmus, studovat po dobu pěti měsíců na lisabonské univerzitě a také jsem zde absolvovala šest týdnů praxe v mateřské škole. Jelikož byla tato zkušenost velmi bohatá a získala jsem zde spoustu poznatků o systému předškolního vzdělávání, rozhodla jsem se tomuto tématu věnovat v mé bakalářské práci. V Portugalsku jsem dále navštívila ještě další 4 mateřské školy, kde jsem se pro svou práci také velmi inspirovala.

Cílem mé práce je proto srovnat poznatky, které jsem získala v mateřské škole v Portugalsku, s poznatky, které jsem získala v mateřské škole v České Republice. Zaměřuji se především na pedagogické postupy, organizaci předškolního vzdělávání a na zázemí a vybavení jednotlivých zařízení.

Nejedná se tedy o kvantitativní srovnání systémů obou zemí, ale snažím se tyto systémy představit skrze dvě konkrétní školy. Aby práce poskytla ucelenější představu o předškolním vzdělávání obou zemí, v první části práce oba systémy popisují a také srovnávám některé vybrané aspekty předškolního vzdělávání a v druhé části práce se zabývám samotnou komparací obou mateřských škol.

První kapitola se zabývá metodologií práce a je zde definována srovnávací pedagogika, do které má bakalářská práce výběrem tématu spadá. V druhé kapitole představují oba systémy předškolního vzdělávání a jejich ukotvení v legislativě. Ve třetí kapitole srovnávám vybrané aspekty obou systémů, které zároveň vysvětlují určité jevy, se kterými jsem se v mateřských školách setkala. Čtvrtá kapitola poté představuje kurikulární dokumenty obou zemí a jejich obsah. V poslední kapitole se

věnuji samotné komparaci mateřských škol a obě školy zde podrobně popisují. Kapitola také obsahuje popis praxí a srovnání předškolního vzdělávání obou zemí, portugalskými studentkami.

1 METODOLOGIE PRÁCE

1.1 SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKA

Jelikož se má práce zabývat srovnáním vzdělávacích systémů dvou zemí, využívám pro její metodiku poznatky vycházející z oboru srovnávací pedagogiky. V porovnání se zahraničními státy je v České Republice tento vědní obor stále poměrně opomíjen a pedagogové a školní pracovníci stále plně nevyužívají jeho potenciálu tak, jak tomu je v zahraničí.

Jelikož se srovnávací pedagogika řadí mezi poměrně nové obory a neustále se vyvíjí a rozšiřuje své uplatnění, neexistuje zatím její přesné a jednotné vymezení.

Podle Miroslavy Váňové je však většinou pojímána jako *„jedna z pedagogických věd, a to věda multidisciplinární, která ze synchronního nebo diachronního pohledu zkoumá pedagogické jevy a fakta v jejich politických, sociálně ekonomických a kulturních souvislostech a porovnává jejich shody a rozdíly ve dvou nebo několika zemích, oblastech, kontinentech nebo celosvětově. A to za účelem lepšího pochopení jedinečnosti každého jevu v jeho vlastním vzdělávacím systému i nalezení platného zobecnění s cílem zlepšit vzdělávání.“*¹

Průcha dále doplňuje, že srovnávací pedagogikou se v dnešní době *„rozumí nejen skutečné komparace vzdělávacích systémů, ale také popisy, dokumentace a analýzy zprostředkující poznatky o vzdělávacím systému určité země do jiné země (do jiných zemí).“*²

Aby mohlo k samotnému srovnávání vzdělávacích systémů dojít, je třeba zajistit objektivitu srovnávaných jevů a faktů, a to stanovením společného srovnávacího standardu, který je pro všechny země jednotný. Byla proto vytvořena mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání - International Standard Classification of Education, zkráceně ISCED³

¹ VÁŇOVÁ, Miroslava. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Vysoká škola J.A. Komenského, 2003, s. 5 a 6. ISBN 80-86723-04-6.

² PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika: mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 42. ISBN 978-80-262-0191-5.

³ PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-155-7.

V roce 2011 byla Generální konferencí členských států UNESCO přijata nová klasifikace ISCED 2011, která slouží především jako nástroj k sestavení statistik vzdělávání na národní a mezinárodní úrovni a také pro uspořádání vzdělávacích programů a odpovídajících kvalifikací do vzdělávacích úrovní a oborů.⁴

Mezi další klíčové nástroje srovnávací pedagogiky, patří podle Elišky Walterové také „*soubory indikátorů, které vytvářejí kriteriální rámec pro kvantitativní srovnávání vlastností, procesů a produktů vzdělávacích systémů.*“⁵

Tyto informace jsou shromažďovány speciálními centry, které byly pro potřeby srovnávací pedagogiky vytvořeny, a je to například informační systém EURYDICE, který je pro moji bakalářskou práci stěžejním zdrojem informací v rámci samotné komparace vzdělávacích systémů.

1.2 METODY

V rámci mé bakalářské práce jsem využila 4 výzkumné metody, a to obsahovou analýzu textu, komparativní analýzu, interview a pozorování.

Obsahová analýza se zabývá analyzováním a hodnocením obsahu určeného textu a Gavora ji rozděluje na analýzu kvantitativní a kvalitativní. První analýza zpracovává údaje z textu numericky a obsahové prvky textu (pojmy, slova) jsou vyjádřeny jejich frekvencí, pořadím a stupněm.⁶

V mé práci však využívám analýzu kvalitativní, která mi umožňuje popsat, rozebrat a srovnat obsah zkoumaných dokumentů. Využívám ji v kapitole 4, kde popisují kurikulární dokumenty obou zemí a také v kapitole 5, kde popisují třídní vzdělávací programy a srovnávám evaluační archy z praxí a reflexe portugalských studentek.

Komparativní analýza byla dříve využívána především ke komparaci jednotlivých států v rámci jedné úrovně. Významní komparatisté Bray a Thomas však

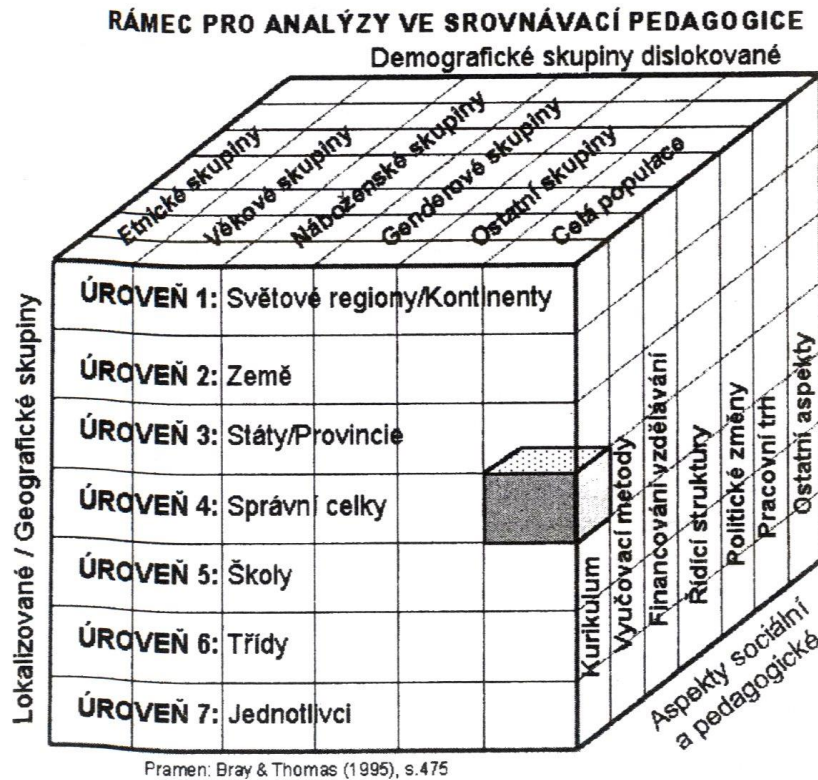
⁴ UNESCO INSTITUTE FOR STATISTICS. *International standard classification of education: ISCED 2011.*

Montreal, Quebec: UNESCO Institute for Statistics, 2012, s. 6. ISBN 9789291891238.

⁵ WALTEROVÁ, Eliška. *Srovnávací pedagogika: vývoj a proměny v globálním kontextu.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2006, s. 43. ISBN 80-7290-269-5.

⁶ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu. 2., rozš. české vyd.* Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010, s. 143. ISBN 978-80-7315-185-0.

poukázali na fakt, že víceúrovňové analýzy mohou dané vzdělávací procesy uchopit daleko komplexněji. Vytvořili proto trojdimenzionální model v podobě krychle, který slouží k lepší identifikaci srovnávaného předmětu.⁷ V publikaci Elišky Walterové najdeme překlad tohoto modelu.

Obrázek 1 – Rámec pro analýzy ve srovnávací pedagogice (Převzato z knihy Elišky Walterové⁸)

V první části mé práce se, podle výše uvedeného modelu, zabývám úrovní 2, tedy komparací systémů předškolního vzdělávání mezi dvěma zeměmi. Srovnávám zde aspekty řídicí struktury, pracovního trhu, organizace vzdělávání a také popisují kurikula obou zemí. V druhé části práce srovnávám předškolní vzdělávání v rámci úrovní 5 a 6, tedy komparací jednotlivých škol a tříd. Zde se také zabývám řídicí strukturou, organizací dne a také zde srovnávám vyučovací metody a popisují kurikulární dokumenty.

⁷ WALTEROVÁ, pozn. 5, s. 36.

⁸ WALTEROVÁ, pozn. 5, s. 36.

Interview, označované také jako je rozhovor je výzkumnou metodou, která podle Gavory umožňuje „zachytit nejen fakta, ale i hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů“.⁹

Této metody jsem využívala při sběru dat v mateřských školách obou zemí, za účelem hlubšího pochopení systémů předškolního vzdělávání a také pro analýzu pedagogické práce ve třídách a organizace předškolního vzdělávání v jednotlivých zařízeních.

Interview byla ve velké míře nestrukturovaná a vycházela z mého zájmu o hlubší proniknutí do dané problematiky. Polostrukturovaná interview, při kterých má podle Skutila tazatel připravený okruh otázek na určité téma, které však v průběhu mění, doplňuje a reaguje na podněty dotazované osoby, jsem realizovala především s portugalskými pedagogy.¹⁰ Ověřovala jsem při nich informace a prohlubovala znalosti o systému předškolního vzdělávání, které jsem získala v odborné literatuře a v legislativních dokumentech.

Metodu **pozorování** jsem pro svoji bakalářskou práci využila při praxi a návštěvě mateřských škol v obou zemích a jeho výsledky popisuji a srovnávám v kapitole 5. Gavora rozděluje pozorování na nestrukturované, kdy má výzkumník předem daný cíl zkoumání a také prostředí, v kterém bude pozorování realizováno, ale nemá předem připravené pozorovací archy či hodnotící škály.¹¹ Tento typ pozorování jsem využívala především při krátkodobé návštěvě soukromé a také komunitní mateřské školy v Portugalsku.

Dalším typem je podle něj pozorování participační, kdy se pozorovatel přímo účastní činností a sám stává se součástí prostředí, které pozoruje. Toto pozorování dlouhodobé, jelikož se pozorovatel snaží o hlubší pochopení pozorovaných jevů, prostředí a osob. Realizovala jsem ho proto pouze ve dvou mateřských školách, kde jsem při praxi strávila v české škole 3 týdny a v portugalské 6 týdnů. Tento typ pozorování mi umožnil sledované jevy ve školách podrobně popsat a také srovnat. Při

⁹ GAVORA, pozn. 6, s. 136.

¹⁰ SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

¹¹ GAVORA, pozn. 6.

popisu mateřských škol jsem vycházela ze svých zápisů z pozorování a také z fotodokumentace, kterou jsem v mateřských školách pořídila, a některé vybrané fotografie zachycující předškolní zařízení jsou k nalezení v přílohách této práce.

2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

Předškolní vzdělávání se v již zmíněné klasifikaci ISCED nachází na úrovni ISCED 0, která se nazývá *Early childhood education*, tedy Vzdělávání v raném dětství.

„Programy na úrovni ISCED 0 či vzdělávání v raném dětství, jsou obvykle určeny k tomu, aby s holistickým přístupem podporovaly poznávací, fyzický, sociální a emocionální rozvoj malých dětí a uváděly je do organizované výuky mimo kontext rodiny. Úroveň ISCED 0 zahrnuje ty programy raného dětství, které mají úmyslnou vzdělávací složku. Tyto programy se zaměřují na rozvoj sociálně emocionálních dovedností nezbytných pro školní docházku a zapojení se do společnosti, rozvíjí také některé dovednosti potřebné pro studijní připravenost a připravují děti pro vstup do primárního vzdělávání.“¹²

Podle Evy Opravilové předškolní vzdělávání pomáhá dítěti připravit se na další stupeň vzdělávání a cíleným a organizovaným působením ho rozvíjí a podporuje na jeho životní cestě. Jelikož se každé dítě rozvíjí velmi individuálně, nemělo by být cílem předškolního vzdělávání dosažení předem dané úrovně, ale snaha o vytvoření předpokladů k dalšímu vzdělávání.¹³

Uvádí také, že *„do předškolního vzdělávání není s ohledem na věkové zvláštnosti tohoto období zahrnuto systematicky organizované vyučování školského typu.“¹⁴*

Základní cíl předškolního vzdělávání je podle Průchy ve všech rozvinutých zemích téměř stejný – *„Připravit dítě pro život ve společnosti, vybavit jej určitými poznatky a dovednostmi pro vlastní rozvoj a další vzdělávání“¹⁵*

Průcha dále uvádí, že na základě mnohých výzkumů z různých zemí, lze hovořit o pozitivním vlivu institucionálního předškolního vzdělávání na rozvoj sociálních, řečových a komunikačních dovedností. Je prospěšné také z hlediska intelektových schopností dětí a celkově díky němu dochází k lepší připravenosti pro nástup do primárního vzdělávání.¹⁶

¹² Klasifikace vzdělání (CZ-ISCED 2011). Český statistický úřad.

¹³ OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

¹⁴ OPRAVILOVÁ, pozn. 1, s. 14 a 15.

¹⁵ PRŮCHA, pozn. 2, s. 76.

¹⁶ PRŮCHA, pozn. 2.

Dále Průcha určuje faktory, které vzniku pozitivního dopadu předškolního vzdělávání pomáhají:

- **Délka předškolního výchovy** (*čím delší předškolní výchovou dítě prochází, tím více se zvyšuje pravděpodobnost vzniků pozitivních efektů*)
- **Kvalita edukačních programů** (*záleží na typu aktivit, které jsou zabudovány v kurikulech předškolní výchovy*)
- **Podpora předškolní výchovy ze strany rodičů** (*rodiče musejí spolupracovat s mateřskou školou na rozvoji dětí a posilovat to, co se děti v mateřské škole naučí*).¹⁷

2.1 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V PORTUGALSKU

Rámcový zákon o předškolním vzdělávání *Lei n^o5 / 97, 10 de Fevereiro* definuje předškolní vzdělávání jako první stupeň portugalského vzdělávacího systému v procesu celoživotního učení a jako doplněk výchovy rodičů. S rodiči má škola úzce spolupracovat, aby byl zajištěn plný rozvoj dítěte a stal se z něho plně integrovaný, samostatný a svobodný jedinec.¹⁸

Předškolní vzdělávání není v Portugalsku povinné a navštěvovat ho mohou děti od 3 let věku, do počátku povinné školní docházky. K dispozici je pro ně veřejná a soukromá síť předškolních vzdělávacích institucí, které se vzájemně doplňují. Veřejnou síť vzdělávacích institucí zajišťuje Ministerstvo školství - *Ministério da Educação* a také Ministerstvo práce, solidarity a sociálního zabezpečení - *Ministério do Trabalho, Solidariedade e Segurança Social*. Privátní síť se kromě klasických soukromých škol, skládá také z neziskových vzdělávacích institucí sociální solidarity, které poskytují pomoc sociálně slabým rodinám.¹⁹

Ministerstvo školství, které je zodpovědné za zajištění kvality výchovy v předškolních zařízeních, v rámcovém zákoně *Lei n^o5 / 97, 10 de Fevereiro* stanovuje hlavní pedagogické cíle předškolního vzdělávání:

¹⁷ PRŮCHA, pozn. 2, s. 87.

¹⁸ Lei n^o5 / 97, 10 de Fevereiro. *Direção-Geral da Educação*.

¹⁹ DVOŘÁČEK, Jiří. *Vzdělávání v integrující se Evropě*. V Praze: Vysoká škola ekonomická, 2001. ISBN 80-245-0223-2.

- Podporovat osobní a sociální rozvoj dítěte;
- Posilovat integraci dítěte do různorodých sociálních skupin;
- Přispívat k rovnocenným příležitostem;
- Podněcovat celkový rozvoj dítěte;
- Podporovat rozvoj projevu a komunikace;
- Podněcovat zvědavost a kritické myšlení;
- Poskytovat dětem pocit duševní pohody a bezpečí;
- Identifikovat špatnou adaptaci, postižení či nadání a povzbuzovat rodinu k účasti na výchovném procesu²⁰

Předškolní vzdělávání je zajišťováno celostátně a může se realizovat pouze v uznávaných předškolních vzdělávacích zařízeních, jinými slovy, mateřských školách. Zřizovatelé předškolních zařízení mají právní povinnost zajistit místo pro děti od 3 let, bez ohledu na socio-ekonomický status rodiny a místo bydliště. Děti zde mohou bezplatně strávit 25 hodin týdně.²¹

Mateřské školy jsou určeny pro děti od 3 do 5 let a nazývají se *Jardim de infância*. Veřejná zařízení pro děti mladší 3 let se nazývají *Crèche* a spadají pod Ministerstvo práce, solidarity a sociálního zabezpečení. Mezi další vzdělávací opatření pro děti mladší 3 let patří:

Pečovatelky, které jsou certifikované Ministerstvem práce, solidarity a sociálního zabezpečení.

Rodinné jesle, tedy skupina 12 až 20 pečovatelek, které žijí ve stejné geografické oblasti a jsou podporovány Sociálním Zabezpečením, farností Milosrdenstva, nebo prostřednictvím soukromých institucí sociální solidarity.²²

V Portugalsku nalezneme také „Putovní vzdělávání“, které nabízí dětem od 3 do 5 let přístup ke vzdělávacím aktivitám v těch místech, kde se z důvodu nedostatečného

²⁰ Lei nº5 / 97, 10 de Fevereiro. *Direção-Geral da Educação*.

²¹ *Key data on early childhood education and care in Europe*. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, Education and Youth Policy Analysis, 2014. Education and training. ISBN 978-92-9201-567-1.

²² Portugal: Early Childhood Education and Care. *Eurydice*.

počtu dětí (méně než 15), není možné otevřít mateřskou školu. Tyto oblasti jsou především na ostrově Madeira a Azorských ostrovech.

Modely podpory:

- Domácí podpora pro děti, které žijí v izolovaných místech
- Centra podpory v oblastech, kde se vyskytují nejméně 3 děti
- Putovní centrum – dodávka, která je vybavena pedagogickými materiály objíždí oblasti a pořádá vzdělávací aktivity pro mateřské školy a 1. stupně základních škol²³

Mezi zařízení s alternativním pedagogickým zaměřením se v Portugalsku řadí především Waldorfské a Montessori mateřské školy a také mateřské školy s alternativním přístupem Reggio Emilia.

2.2 PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ

Školský zákon (*Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*) definuje předškolní vzdělávání a jeho cíle takto:

„Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami“²⁴

Oproti portugalskému zákonu zde nejsou jednotlivé cíle předškolního vzdělávání podrobně rozepsány, ale nalezneme je v Rámcovém vzdělávacím programu vydaném Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Předškolní vzdělávání je v České Republice zpravidla určeno pro děti ve věku od 3 do 6 let (v případě odkladu 7 let), nově je však díky novele školského zákona

²³ Organisational Variations and Alternative Structures in Early Childhood Education and Care. *Eurydice*.

²⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *MŠMT*.

(*novela č. 178/2016 Sb.*) od 1. září 2017 určené také pro děti ve věku 2 let. Nově je také zaveden povinný poslední rok docházky do mateřské školy, který je bezplatný.²⁵

„Od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku, do zahájení povinné školní docházky dítěte, je předškolní vzdělávání povinné, není dále stanoveno jinak.“²⁶

Přednostně budou od září 2017 do mateřských škol přijímány děti starší 4 let a kapacity jednotlivých mateřských škol se navýší tak, aby byly schopné přijmout všechny čtyřleté a pětileté děti z jejich spádových oblastí.²⁷

Předškolní vzdělávání je v České Republice realizováno ve veřejných, soukromých a církevních mateřských školách. Veřejné mateřské školy jsou nejčastěji zřizovány obcemi, které je financují z dotací státního rozpočtu. Zvláštním typem předškolního vzdělávání jsou přípravné třídy, které vznikají při základních školách.²⁸

Nově jsou za instituci předškolního vzdělávání považovány také lesní mateřské školy, které splňují upravené podmínky předškolního vzdělávání a jsou zapsány v rejstříku škol.²⁹

Mezi další zařízení s alternativním pedagogickým zaměřením se v České Republice řadí také program *Začít spolu* a Waldorfské a Montessori mateřské školy.³⁰

²⁵ Zákon 178/2016 Sb. *Portál veřejné správy.*

²⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školní zákon). *MŠMT.*

²⁷ Změny v předškolním vzdělávání – povinný rok předškolního vzdělávání i vzdělávání dvouletých dětí. *Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání.*

²⁸ SYSLOVÁ, Zora, Irena BORKOVCOVÁ a Jan PRŮCHA. *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-354-8.

²⁹ Změny v předškolním vzdělávání – povinný rok předškolního vzdělávání i vzdělávání dvouletých dětí. *Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání.*

³⁰ SYSLOVÁ, BORKOVCOVÁ a PRŮCHA, pozn. 28.

3 SROVNÁNÍ VYBRANÝCH ASPEKTŮ SYSTÉMŮ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

3.1 TYPY PRACOVNÍKŮ V PŘEDŠKOLNÍCH ZAŘÍZENÍCH

Podle Eurydice lze pracovníky, kteří jsou v bezprostředním kontaktu s dětmi v předškolních zařízeních, rozdělit na tři kategorie:

1. Pedagogický personál – učitelé
2. Personál zajišťující péči – vychovatelé, chůvy, pečovatelé
3. Asistenční/pomocný personál³¹

1. Pedagogický personál – učitelé

Tito pedagogičtí pracovníci zaujímají hlavní roli ve výchovně vzdělávacím procesu předškolního zařízení. Jsou zodpovědní za všestranný rozvoj dětí v souladu s kurikulárními dokumenty dané země a vytvářejí dětem podnětné prostředí pro jejich přirozený vývoj. V současné době je ve většině evropských států pro profesi učitele nutné terciární vzdělání.³²

V České Republice podle zákona *O pedagogických pracovnících (zákon č.563/2004 Sb.)* lze kvalifikaci pro výkon povolání učitelky mateřské školy získat na úrovni středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (ISCED 3) nebo na úrovni vzdělání terciárního na vyšší a vysoké škole.³³

Oproti tomu v Portugalsku je podle vyhlášky v zákoně *Decreto-Lei n.º 15/2007, de 19 de Janeiro* nutné pro profesi učitele v mateřské škole terciární vzdělání (ISCED 5), ukončené magisterským diplomem. To samé platí i pro pedagogické pracovníky v zařízeních pro děti mladší 3 let.³⁴

2. Personál zajišťující péči – vychovatelé, chůvy, pečovatelé

Tito pracovníci jsou zodpovědní za poskytování péče a podpory dětem ve vzdělávacích zařízeních. Ve většině evropských zemí je pro tuto profesi nutné střední odborné vzdělání ukončené maturitní zkouškou (ISCED 3). Personál zajišťující péči,

³¹ *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21.

³² *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21.

³³ Zákon č.563/2004 Sb. O pedagogických pracovnících. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.*

³⁴ *Decreto-Lei n.º 15/2007 de 19 de Janeiro. Assembleia da República.*

může buďto pracovat s dětmi sám, v zařízeních pro děti mladší 3 let, kde poskytuje péči, podporu a také děti rozvíjí a poskytuje vzdělávání, nebo pracuje v předškolním zařízení, kde je k dispozici jako pomocný personál pro učitele.³⁵

V České Republice tento personál najdeme jak v zařízení pro děti mladší 3 let, tak v předškolním zařízení.

V Portugalsku se s takovými pracovníky ve státním sektoru nesetkáme, jelikož i v zařízení pro děti mladší 3 let pracují pouze učitelé s terciárním vzděláním ukončeným magisterským diplomem.³⁶

3. Asistenční/pomocný personál

Tyto pracovníky ve většině evropských zemí najdeme jak v zařízeních pro děti mladší 3 let, tak v předškolních zařízeních. V obou případech poskytují podporu kvalifikovanému učiteli, vychovateli či pečovateli. Jejich pracovní náplní může být příprava pracovních materiálů a pomáhání dětem při manipulaci s nimi, příprava a podávání stravy, a také organizační činnosti v době obědové přestávky a v době odpočinku.

V České Republice najdeme tento personál pouze v zařízení pro děti mladší 3 let.³⁷

Oproti tomu v Portugalsku najdeme tyto pracovníky v každém předškolním zařízení. Ve většině zařízení zde připadá jeden asistent na jednoho učitele. V obou zemích je dosažené vzdělání, potřebné pro výkon profese asistenta střední odborné vzdělání s maturitou (ISCED 3).

3.2 MÍRA ÚČASTI V PŘEDŠKOLNÍM ZAŘÍZENÍ

Podle Eurydice bylo již četnými výzkumy prokázáno, že kvalitní předškolní péče má významný přínos na celostní rozvoj dítěte. Evropská komise proto vyzdvihla důležitost včasného vstupu dětí do předškolního zařízení a v roce 2011 vydala

³⁵ *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21.

³⁶ *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21.

³⁷ *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21.

kritérium pro účast v předškolním vzdělávání. Přeje si, aby do roku 2020 byla účast dětí ve věku od 4 let do počátku povinné školní docházky, nejméně 95%.³⁸

V tabulkách 1 a 2 nyní zobrazím míru účasti dětí v institucionálních předškolních zařízeních a základních školách. Indikátory, které měřily účast v ISCED 0 a ISCED 1, byly u některých zemí vypočteny na základě dvou setů dat (populace a vzdělávání) vycházející z více průzkumů, v průběhu roku. Proto u některých zemí mohla výsledná hodnota v součtu přesáhnout 100%. Data o populaci se vztahují k 1. lednu 2011 a data o zapsaných dětech se vztahují k datu zahájení školního roku 2010/2011.³⁹

Data proto používám pouze orientačně k popsání zřetelných jevů, které z tabulky vyplývají, a dále popisují jejich možné příčiny.

Tabulka 1 Míra účasti v předškolním zařízení a základní škole - Portugalsko; zdroj: Eurydice⁴⁰

Participace ve školním roce 2010/2011	3 leté	4 leté	5 leté	6 leté	7 leté
ISCED 0	79,4 %	92,6 %	97,5 %	5,2 %	(-)
ISCED 1 (ZŠ)	(-)	(-)	0,6 %	100%	100%

Tabulka 2 Míra účasti v předškolním zařízení a základní škole - ČR; zdroj: Eurydice⁴¹

Participace ve školním roce 2010/2011	3 leté	4 leté	5 leté	6 leté	7 leté
ISCED 0	58,5 %	83,7 %	91,6 %	46,1 %	7,5 %
ISCED 1 (ZŠ)	(-)	(-)	0,6 %	50,7 %	91,7 %

V Portugalsku je předškolní vzdělávání nepovinné, ale i přesto je účast dětí v předškolním vzdělávání velmi hojná. Oproti České Republice bylo v portugalských mateřských školách v roce 2011 větší množství 3 letých dětí. Důvodem může být například doba mateřské dovolené, která je v Portugalsku podstatně kratší (viz tabulka 3) a tak nedochází k tomu, že by si matky, které jsou s jedním dítětem doma, mohly

³⁸ *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21, s. 61.

³⁹ *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21, s. 64.

⁴⁰ *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21, s. 183.

⁴¹ *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21, s. 165.

doma ponechat i starší dítě (3 až 5 let), které by jinak docházelo do mateřské školy. Matka s dítětem může zůstat déle, ale dovolená v tom případě nepokrývá nejméně 65% jejich předchozího příjmu a přichází o svoji předešlou pracovní pozici.

Tabulka 3 Délka mateřské dovolené a rodičovské dovolené v roce 2013; zdroj: Eurydice⁴²

	Česká Republika	Portugalsko
Mateřská dovolená (po porodu)	26 týdnů	22 týdnů
Rodičovská dovolená	Není	82 týdnů

V České Republice můžeme očekávat zvýšení účasti 5 letých dětí a to už od 1. září 2017, kdy je pro děti docházka v předškolním zařízení povinná. (viz podkapitola 2.2.)

Z tabulek 1 a 2 je dále patrné, že se v České Republice nacházelo v roce 2011 více 6 letých dětí než v Portugalsku. Tento jev je způsoben především odlišnými kritérii pro zahájení povinné školní docházky.

3.3 ZAHÁJENÍ POVINNÉ ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

Zahájení povinné školní docházky je v Portugalsku podle zákona *Lei n.º 46/86, de 14 de outubro* povinné pro všechny děti, které dosáhnou šestého roku věku do 15. září daného školního roku. Děti, které dosáhnou šestého roku věku v době mezi 16. zářím a 31. prosincem daného školního roku, mohou povinnou školní docházku zahájit na základě žádosti rodičů či zákonných zástupců a za předpokladu, že je v dané základní škole místo.⁴³

Jediným kritériem pro zahájení školní docházky je na rozdíl od České republiky pouze věk dítě, nikoliv jeho školní zralost. Díky tomu, téměř nedochází k odkladu povinné školní docházky. Ve výjimečných případech však může člen vlády, zodpovídající za vzdělávání, schválit žádost rodičů či zákonných zástupců o předčasný zápis či odklad.

⁴² *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21, s. 37.

⁴³ *Lei n.º 46/86, de 14 de outubro. Direção-Geral da Educação.*

V České Republice povinná školní docházka začíná „počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce. Podmínkou přijetí dítěte narozeného v období od září do konce prosince k plnění povinné školní docházky podle věty druhé je také doporučující vyjádření školského poradenského zařízení, podmínkou přijetí dítěte narozeného od ledna do konce června doporučující vyjádření školského poradenského zařízení a odborného lékaře, která k žádosti přiloží zákonný zástupce.“⁴⁴

Odklad školní docházky na jeden školní rok povoluje ředitel základní školy, pokud dítě není tělesně nebo přiměřeně vyspělé a požádá-li o to písemně zákonný zástupce dítěte. Samotná žádost musí být doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení nebo odborného lékaře.⁴⁵

Že jsou takové odklady v České Republice oproti Portugalsku časté, dokládají tabulky 1 a 2, kde je značný rozdíl mezi účastí 6 a dokonce 7 letých dětí.

3.4 POČET DĚTÍ CIZÍ NÁRODNOSTI

Jelikož v práci popisují také mateřskou školu v komunitě imigrantů, vyhledala jsem informace o tom, kolik je dětí cizí národnosti ve věku 0-5 a dětí, které se narodili cizincům v Portugalsku a České Republice.

Tabulka 4 Počet dětí cizí národnosti ve věku 0-5 a narozených dětí cizí národnosti; zdroj: Eurydice⁴⁶

%	Portugalsko	ČR
Narozené děti cizí národnosti	1,3%	0,3%
Děti cizí národnosti ve věku 0-5	2,7%	2,5%

⁴⁴ Školský zákon ve znění účinném od 1. 1. 2017 do 31. 8. 2017. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.*

⁴⁵ Školský zákon ve znění účinném od 1. 1. 2017 do 31. 8. 2017. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.*

⁴⁶ *Key data on early childhood education and care in Europe*, pozn. 21, s. 29.

V České Republice se podle tabulky k 1.1 2013 narodilo pouze 0,3% dětí cizinců a podle statistik Eurostatu je tento procentuální počet nejnižší v celé Evropské Unii. V Portugalsku se oproti tomu narodilo 1,3% dětí cizinců.

Počty dětí ve věku 0-5 se mezi zeměmi liší pouze o 0,2%, o které má Portugalsko větší procentuální počet. Nelze tedy říct, že by byl v roce 2012 mezi zeměmi velký rozdíl v potencionální účasti dětí cizinců v předškolním zařízení.

3.5 MAXIMÁLNÍ POČTY DĚTÍ NA PEDAGOGICKÉHO PRACOVNÍKA A VE TŘÍDĚ

Tabulka 5 Maximální počet dětí na pedagogického pracovníka a ve třídě; zdroj Eurydice 47

	Portugalsko	Česká Republika
Maximální počet dětí na pedagogického pracovníka	12,5	bez regulace
Maximální počet dětí ve třídě	25	24 (při výjimce zřizovatele až 28)

V zemích Evropské unie je podle Eurydice v předškolních zařízeních určen maximální počet dětí na pedagoga a také maximální počet dětí ve třídě. Některé země však regulují počet pouze u jednoho z kritérií a jejich příkladem je také Česká Republika. Je zde stanoven pouze maximální počet dětí ve třídě a to 24 dětí, který lze při povolení zřizovatele navýšit o další 4 děti.

V Portugalsku je určen maximální počet pro obě kritéria. Ve třídě může být pouze 25 dětí a na jednoho pracovníka připadá 12,5 dětí. Tato regulace je tedy jedním z důvodů, proč se ve třídě vždy nachází třídní učitel a nejméně jeden asistent (viz podkapitola 3.1.)

⁴⁷ Key data on early childhood education and care in Europe, pozn. 21, s. 44.

4 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY

V této kapitole se snažím představit obsah kurikulárních dokumentů obou zemí, jelikož je obě mateřské školy, v kterých jsem působila, využívají pro tvorbu vzdělávacího plánu. Cílem kapitoly tedy není přímé srovnání dokumentů, ale jejich analýza a základní představení jejich obsahu. Jelikož byla v roce 2016 vydána nová verze portugalského kurikulárního dokumentu, není v současné době ještě k dispozici její anglická verze. Při analýze jsem tedy pracovala s její originální verzí v portugalském jazyce a jedná se o můj vlastní překlad, ve spolupráci s portugalskou studentkou. U obou dokumentů popíši především jejich vzdělávací oblasti, jelikož jsou obsahem obou třídních vzdělávacích plánů v kapitole 5.

4.1 PORTUGALSKÝ KURIKULÁRNÍ DOKUMENT

Kurikulární dokument vytváří v Portugalsku Ministerstvo školství a nazývá se „*Orientações Curriculares para a Educação Pré-escolar*“ v překladu **Kurikulární směrnice předškolního vzdělávání**, dále OCEPE. Ačkoliv je předškolní vzdělávání v Portugalsku určené pro děti od 3 do 5 let, OCEPE popisuje důležitost kvalitního a jednotného vzdělávání i pro děti do 3 let věku. Chystá se proto dokument, který by stejně jako OCEPE, napomáhal pedagogům pro děti raného věku. Současný dokument slouží především jako podpora při vytváření kurikula v mateřské škole, za které je zodpovědná třídní učitelka, ve spolupráci s dalšími učitelkami.⁴⁸

Dokument vychází z hlavních cílů předškolního vzdělávání, které jsou popsány v rámcovém zákoně (viz podkapitola 2.1.). U každé obsahové (vzdělávací) oblasti jsou poté cíle konkretizovány. Dokument má 105 stran a je členěn na tři hlavní části.

1. Obecný rámec

- 1.1. Pedagogické principy a zásady pro předškolní věk
- 1.2. Vzdělávací intencionalita – vytváření a řízení kurikula
- 1.3. Organizace vzdělávacího prostředí

⁴⁸ Orientações Curriculares para a Educação Pré-Escolar. *Direção-Geral da Educação*.

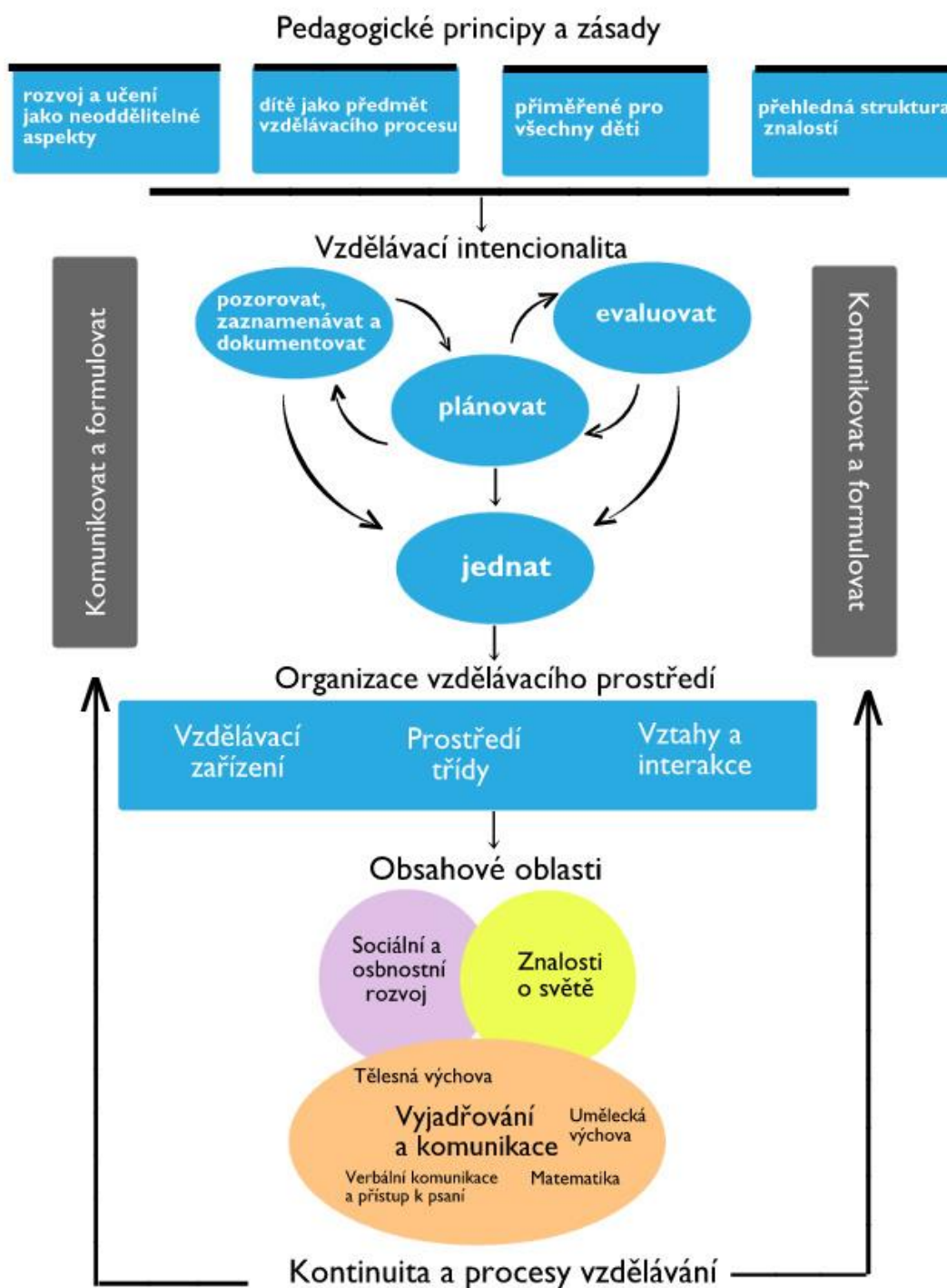
2. Obsahové oblasti

- 2.1. Oblast osobnostního a sociálního rozvoje
- 2.2. Oblast vyjadřování a komunikace
- 2.3. Oblast znalostí o světě

3. Vzdělávací kontinuita a procesy

V dokumentu se také nachází schéma, které zobrazuje organizaci celého OCEPE a ukazuje propojenost jednotlivých částí a jejich strukturu. Jelikož je podle mého názoru velmi dobře zpracované a přehledné, rozhodla jsem se vytvořit jeho českou verzi.

Organizace kurikulárních směrnic předškolního vzdělávání

Obrázek 2 Organizace kurikulárních směrnic předškolního vzdělávání

4.1.1 OBSAHOVÉ OBLASTI

Obsah předškolního vzdělávání je zde rozdělen do tří hlavních obsahových oblastí, které se dále dělí na podoblasti. Každá oblast obsahuje její charakteristiku, konkretizované cíle a strategie, které mohou být v dané oblasti učitelem využity. Dále jsou zde popsány ukázkové situace, které ilustrují proces učení u dané oblasti a také jsou zde návrhy reflexe pro učitele.

Oblast osobnostního a sociálního rozvoje

Průřezová oblast, která je přirozeně obsažena v každé pedagogické práci a zaměřuje se na rozvoj postojů, dispozic a hodnot, které dětem umožňují stát se samostatnými, uvědomělými a podporujícími jedinci.

Oblast vyjadřování a komunikace

Základní oblast, která zahrnuje různé formy vyjadřování a komunikace, které jsou nezbytné pro integraci dítěte mezi ostatní a také umožňují, aby díky nim dítě porozumělo světu, který ho obklopuje. Oblast je členěna na další podoblasti.

- Podoblast tělesné výchovy

Týká se motorických dovedností, díky kterým mají děti možnost uvědomění si vlastního těla, ve vztahu k ostatním a ve spojení s různými prostory a materiály.

- Podoblast umělecké výchovy

Zahrnuje činnosti, které dětem umožňují, skrze umělecké prostředky, vyjadřovat se, komunikovat a objevovat svět. Patří sem vizuální umění, divadlo, hudba a tanec.

- Podoblast verbální řeči a přístupu k psaní

Verbální forma řeči je základním nástrojem pro vyjadřování a komunikaci v PV a dítě si ji v průběhu vzdělávacího procesu osvojuje a prohlubuje. Vznik písemného a čteného projevu je v předškolním vzdělávání usnadňován využíváním čtení a psaní v každodenních situacích života dítěte.

- Podoblast matematiky

Matematika má důležitou roli při vytváření struktur myšlení a vzhledem k jejímu významu pro každodenní život a budoucí učení dítěte, je přístup k matematickým konceptům a vztahům mezi nimi, zásadní.

Oblast znalostí o světě

Tato oblast sdružuje povědomí o vědách, které ve vzdělávacím procesu umožňují dětem hledat odpovědi na otázky, zkoumat, experimentovat a lépe tak chápat svět okolo sebe.⁴⁹

4.2 ČESKÝ KURIKULÁRNÍ DOKUMENT

Český kurikulární dokument pro předškolní vzdělávání se nazývá **Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání**, dále RVP PV. Tento dokument vymezuje závazný rámec pro předškolní vzdělávání a v lednu 2017 vyšla jeho nová upravená verze, jejíž platnost začíná k 1.9 2017 a nově je zde obsaženo také vzdělávání od dvou do tří let.

Tento dokument stanovuje 3 rámcové cíle předškolního vzdělávání:

1. *rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání*
2. *osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost*
3. *získání osobní samostatnosti a schopnosti projevit se jako samostatná osobnost působící na své okolí*⁵⁰

Dokument má 47 stran a je členěn do 14 hlavních částí:

1. Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů
2. Předškolní vzdělávání v systému vzdělávání a jeho organizace
3. Pojetí a cíle předškolního vzdělávání
4. Vzdělávací obsah v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání
5. Vzdělávací oblasti
6. Vzdělávací obsah ve školním vzdělávacím programu
7. Podmínky předškolního vzdělávání
8. Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími
9. Vzdělávání dětí nadaných
10. Vzdělávání dětí od dvou do tří let

⁴⁹ Orientações Curriculares para a Educação Pré-Escolar. *Direção-Geral da Educação*.

⁵⁰ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání leden 2017, s. 10. *Národní ústav pro vzdělávání*.

11. Autoevaluace mateřské školy a hodnocení výsledků vzdělávání
12. Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu
13. Kritéria souladu rámcového a školního vzdělávacího programu
14. Povinnosti učitele mateřské školy

4.2.1 VZDĚLÁVACÍ OBLASTI

Obsah předškolního vzdělávání je zde rozdělen do jednotlivých oblastí. Každá oblast zahrnuje její charakteristiku, dílčí vzdělávací cíle, vzdělávací nabídku, očekávané výstupy a rizika.

Dítě a jeho tělo:

Tato oblast rozvíjí především pohybové a manipulační dovednosti dítěte a klade si za úkol zlepšovat jeho celkovou tělesnou zdatnost. Stimuluje také jeho radost z pohybu a vytváří u něj zdravé životní návyky a postoje, potřebné pro jeho zdravý růst a vývoj.

Dítě a jeho psychika:

Tato oblast se zaměřuje především na psychiku dítěte, uvědomení si sebe sama a jeho citové prožívání. Snaží se u dítěte udržovat duševní pohodu a rozvíjí u něj vzdělávací dovednosti, potřebné pro další učení. Tato oblast pojímá široké spektrum schopností a dovedností a dále se proto dělí na podoblasti:

- Jazyk a řeč;
- Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace;
- Sebepojetí, city a vůle.

Dítě a ten druhý:

Tato oblast učí děti vytvářet, udržovat, prohlubovat a především chápat vztahy mezi nimi a jejich vrstevníky a také mezi nimi a dospělými lidmi.

Dítě a společnost:

Tato oblast rozšiřuje oblast předchozí (Dítě a ten druhý) a snaží se děti uvést do společnosti lidí, která má svá pravidla, vzorce chování a hodnoty jak materiální, tak duchovní. Oblast se snaží dítěti společnost představit a umožnit mu spoluvytvářet její sociální prostředí. V té oblasti je dětem také představován svět umění a kultury.

Dítě a svět:

Tato oblast se snaží dětem představit svět, který je obklopuje a také odpovědnost, kterou má každý člověk vůči životnímu prostředí.⁵¹

⁵¹ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání leden 2017. *Národní ústav pro vzdělávání.*

5 SROVNÁNÍ A POPIS KONKRÉTNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

V této části práce popisuji a srovnávám předškolní zařízení, která jsem při své praxi navštívila v obou zemích. Pro podrobnější srovnání předškolního vzdělávání jsem zvolila jednu státní mateřskou školu v České Republice a jednu v Portugalsku. V těchto zařízeních jsem absolvovala praxi po nejdelší dobu a nasbírala jsem nejvíce informací a materiálů vhodných pro srovnání. Většinu času jsem zde strávila v třídě předškoláků, tedy nejstarších dětí. Pro komparaci jsem je vybrala proto, že jsem zde vyzorovala největší rozdíly ve využití pedagogických postupů, metod a v přípravě na základní vzdělávání. V Portugalsku jsem měla možnost navštívit více mateřských škol a v této kapitole se na ně také zaměřím. Jelikož jsem v těchto zařízeních nestrávila takové množství času, potřebné na důkladné posouzení, pouze je zde popíši a přidám svůj subjektivní názor.

5.1 MATEŘSKÁ ŠKOLA JARDIM DE INFÂNCIA NO°1 DE BENFICA

Adresa: Estrada de Benfica 547/9 ; 1500-085 Lisabon

Zodpovědná osoba: Maria Teresa Carvalho Mariano Baptista Cotrim

Otevírací doba: 8:00 – 19:00

Maximální počet dětí ve třídě: 25

Doba mého pobytu ve škole: 6 týdnů

5.1.1 REŽIM DNE

8:00 - 9:00 – příchod dětí do MŠ – péče zajištěna pracovníky CAF

9:00 – příchod třídní učitelky a ranní kruh

9:15 – 10:00 řízená činnost

10:00 – svačina

10:15 – volná hra, práce s pracovními listy

11:00 – pobyt na školním hřišti

12:00 – 13: 15 - vyhrazená doba na oběd, odchod třídní učitelky

13:15 – 13:45 – pobyt na školním hřišti

13:45 - příchod třídní učitelky, řízená činnost, volná hra

15:00 – odchod třídní učitelky

15:00 – 19:00 – zájmové kroužky, péče zajištěna CAF

5.1.2 OBECNÉ INFORMACE

Mateřská škola v Benfice je součástí skupiny škol – Agrupamento de Escolas de Benfica, dále AEB, která se skládá ze 3 mateřských škol, 3 základních škol a jedné střední školy.

V Portugalsku jsou takto seskupeny všechny veřejné školy a cílem těchto seskupení je optimalizovat lidské a materiální zdroje a vybavení v jednotlivých školách. Děti zde mohou společně využívat například školní knihovnu, tělocvičnu, hřiště, laboratoř věd a školní jídelnu. Pro všechny úrovně vzdělávání je vytvořen společný plán kurikula, který zaručuje jejich propojenost.⁵²

Celé seskupení řídí pouze jedna osoba – ředitel, který má 2 zástupce. Každá úroveň vzdělávání má svého koordinátora, který tvoří ve spolupráci s učiteli roční plán. Plán obsahuje stručný výčet aktivit, které v dané úrovni vzdělávání proběhnou ve všech školách. Každá škola poté tento dokument rozvine a zařadí do něj vlastní aktivity. V každé škole je z řad učitelů zvolen jeden koordinátor, který se stará o chod školy a komunikuje s koordinátorem dané úrovně vzdělávání. Z tohoto důvodu jsem zde neuvedla ředitele mateřské školy, ale pouze zodpovědnou osobu Marii Teresu Carvalho Marianu Baptistu Cotrim, která je koordinátorkou mateřské školy no^o1 v Benfice. Ve školce se nachází 4 třídy, které jsou homogenní, nemají specifické názvy a označují se pouze jako třída 1, třída 2, třída 3, a třída 4. Rodiče neplatí žádný poplatek za základní pobyt dětí ve škole, tedy 5 hodin denně. Za delší pobyt v MŠ – ráno a odpoledne, už rodiče platí.

5.1.3 ZÁZEMÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

Mateřská škola má vlastní jednopatrovou budovu s hřištěm a nachází se v blízkosti základní školy, kam předškolní děti chodí jednou týdně na tělocvik a pravidelně se zde zúčastňují akcí v rámci AEB. Ve školce se nachází 4 třídy a jedna společná jídelna, která také slouží jako společenská místnost. Jídelna je napojena na kuchyň, ve které se jídlo pouze ohřívá, jelikož je dovážené do celého AEB z jednoho společného stravovacího zařízení. Vstup na školní hřiště je přímý z každé třídy, což umožňuje rychlejší přesun. Celé hřiště je pokryté tartanem a je na něm velké množství

⁵² Portugal: Early Childhood Education and Care. *Eurydice*.

prolézaček. Je obklopeno úzkým pruhem trávy s keři a stromy, kde se dá ukrýt před sluncem.

5.1.4 VYBAVENÍ TŘÍDY NEJSTARŠÍCH DĚTÍ

Každá třída má umývárnu, v které nalezneme 2 záchody. Ke třídě nepatří oddělená šatna, jako tomu obvykle je v České Republice, ale jsou zde pouze věšáky u vstupu do třídy. Je to proto, že děti se v portugalských mateřských školách nepřezouvají a odkládají pouze svrchní část oděvu. Při příchodu do školky si obléknou zástěru, která je zajištěna školou a mají ji také učitelky a ostatní personál. Dále ve třídě nalezneme klasickou tabuli, stoly s židlemi a kuchyňskou linku. Děti ve školce nespí a není zde proto vyhrazen prostor na odpočinek. Třída je rozdělena na jednotlivá centra aktivit, které děti využívají při volné hře.

5.1.5 PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ

V každé třídě nalezneme jednoho třídního učitele, který má řádné pedagogické vzdělání a jednoho asistenta, který učiteli pouze pomáhá a sám neřídí žádnou činnost. Třídní učitel do školky přichází v 9 hodin a zahajuje řízenou činnost. V době oběda, tedy mezi 12:00 až 13:30 má učitel osobní volno a může mateřskou školu na hodinu opustit. Následně opět zahajuje řízenou činnost v 13:45 a odchází v 15:00. Třídní učitel tedy zajišťuje výuku 5 hodin denně.

V době od 8:00 do 9:00, v čase oběda a od 15:00 do 19:00 jsou pro děti zajištěné aktivity, které jsou podporou pro pracovní vytížené rodiče. Tyto aktivity jsou plánovány ve spolupráci s AEB a jsou přizpůsobené potřebám rodičů.

Pedagogické pracovníky pro tyto činnosti zaměstnává obec, která spolupracuje s Ministerstvem školství a vědy, Ministerstvem solidarity práce a sociálních věcí a s národním sdružením portugalských obcí. Tyto aktivity mohou zaštitovat také asociace rodičů, soukromé sociálně solidární instituce a další organizace poskytující sociální asistenci ve spolupráci se seskupením škol⁵³

⁵³ Portugal: Early Childhood Education and Care. *Eurydice*.

V Benfice se tento program jmenuje *Componente de apoio á família*, v překladu Program na pomoc rodinám. Pedagogičtí pracovníci jsou zde nazýváni CAF personálem.

Dalším typem pedagogických pracovníků, zaměstnaných obcí, jsou externí učitelé. Ti opět spolupracují s AEB a docházejí do mateřské školy, nebo za nimi děti chodí na školu základní. Jedná se o učitele hudební výchovy, tělesné výchovy a prosociální výchovy. Jelikož tito učitelé navštěvují více mateřských škol, je určený pevný týdenní rozvrh, kdy do školky dochází.

Týdenní rozvrh

Pondělí: hudební výchova

Úterý: řízená činnost třídním učitelem

Středa: Hudební výchova se studenty konzervatoře – není pravidelně

Čtvrtek: Tělesná výchova

Pátek: Prosociální výchova

5.1.6 STRAVOVÁNÍ A PITNÝ REŽIM

Děti si do školy přináší své vlastní lahve s pitím, které jsou jim celý den k dispozici. Při dopolední svačině děti zůstávají ve třídě a třídní učitelka a asistentka jim rozdají sušenky a mléko. Tato skladba svačiny je každý den stejná a nemění se. Oběd se dětem podává ve společné jídelně kuchařkami. V jídelně jsou vždy současně dvě třídy a pracovníci CAF na ně při jídle dohlíží.

5.1.7 POBYT VENKU

V 11:00 se všechny třídy přemísťují na školní hřiště. Jejich přesun je snadný, jelikož má každá třída přímý východ na hřiště a děti se nepřevlékají ani nepřezouvají. Děti zde tráví čas každý den, jelikož s nimi pedagogové nechodí na vycházky. Pokud prší nebo je méně než 10° C, děti zůstávají ve své třídě, nebo se společně s ostatními třídami dívají na pohádky v jídelně.

Na hřišti se děti nejčastěji houpají na houpačkách, využívají prolézaček a také hrají pohybové hry podobné naší hře Cukr, káva, limonáda či hře Papeži, kolik je hodin na věži. Na požádání jsou dětem zapůjčeny míče a švihadla. Při velkém horku jsou pro

děti postaveny slunečníky, pod kterými si mohou hrát například se stavebnicemi. Děti si také mohou ze třídy vzít hračky, které si přinesly s domova.

5.1.8 VOLNÁ HRA

Pro volnou hru si děti vybírají centra, v kterých si chtějí hrát. U každého centra visí provázky s cedulkou, která je označena stejnou barvou jako centrum. Při příchodu do centra si dítě dá provázek okolo krku a tím oznamuje, že si v daném centru hraje. Každé z center má omezenou kapacitu a tak si první vybírají ti, co v řízené činnosti nezlobili.

Centra

- Knihovna – police s knihami, křesla
- Domácnost – kuchyňka, stůl, truhla s převleky a panenkami
- Činnosti na koberci – stavebnice a auta
- Manipulační činnosti – skládací, doplňovací, logické a deskové hry, modelína
- Počítač – děti mají možnost hraní her, určených pro předškolní věk
- Matematika a písmena – plastová písmena a čísla, doplňovací tabulky, váhy

5.1.9 ORGANIZAČNÍ FORMY, METODY A OBSAH VÝUKY BĚHEM DNE

Třídní učitelka každý den zahajuje výuku ranním kruhem, ve kterém se s dětmi přivítá písní a zahájí diskuzi o tom, co se dělo předchozí den a co se bude dít. Každý den je jedno dítě zodpovědné za zapsání docházky na tabuli, kde je umístěna tabulka se jmény a fotkami dětí. Děti také určují jaký je den a měsíc.

Kromě úterý a některých střed, kdy má třídní učitelka řízenou činnost i ráno, přichází externí učitel a zahajuje výuku svého předmětu. Externí učitel má vypracovaný svůj vlastní plán, který konzultuje pouze s koordinátorem AEB. Třídní učitelka je při jeho výuce přítomna a následně během týdne s dětmi dané činnosti procvičuje. Po skončení výuky externího učitele následuje buďto krátká řízená činnost či volná hra dětí a pobyt venku. V době obědové přestávky s dětmi pracují pedagogičtí pracovníci CAF.

Ti dětem umožňují široký výběr činností – hraní pohybových her, vyrábění, zpěv apod. Tyto činnosti jsou dobrovolné a konají se pouze, pokud o ně děti projeví zájem.

Odpoledne má třídní učitelka prostor pro řízenou činnost. Ta se skládá z velké části z oblasti matematických představ, poznávání písmen, procvičování grafomotoriky a nácviku samotného psaní.

Pokud děti zůstávají v mateřské škole i po odchodu třídní učitelky v 15:00, opět se o ně starají pracovníci CAF a děti mohou navštěvovat zájmové kroužky – judo, futsal, gymnastiku a plavání.

Hudební výchova

Hudební výchova je realizována 45 minut každé pondělí externím učitelem. Některé středy také dochází na praxe studenti z konzervatoře se svým učitelem, který jim s činnostmi pomáhá. Ve třídě nejsou k dispozici hudební nástroje a pro výuku je externí učitel přináší. Dětem hraje na kytaru a využívá také například tamburíny, ozvučná dřívka, triangl, činely, kastaněty a rumba koule. Děti se učí správně pojmenovat hudební nástroje, učí se jejich rozdělení a učitel jim pravidelně pouští ukázky klasické hudby. Děti se kromě písní učí především práci s rytmem. Mají za úkol opakovat a vymýšlet vlastní rytmus, často ho doprovázejí pohyby. Třídní učitelka během týdne s dětmi pouze procvičuje již naučené písně či je pouští z rádia.

Prosociální výchova

Děti se zde s externí učitelkou učí prosociálnímu chování v rámci programu „*Menino e menina*“ v překladu Chlapec a dívka. Ti je také provází při poznávání emocí, a uvědomování si vlastního těla. Ačkoliv si zde děti s učitelkou o probíraných tématech povídají, nejvíce času stejně pracují s pracovními listy, které jsou sice tematicky zaměřeny, ale děti v nich i tak procvičují především grafomotoriku a matematické představy.

Tělesná výchova

Tělesná výchova je vedena dvěma externími učiteli v tělocvičně základní školy. Děti s sebou nosí pouze přezůvky a nepřevlékají se. Výuka probíhá 30 až 45 minut a účastní se jí dvě předškolní třídy zároveň. Samotná cvičební jednotka začíná rušnou částí, kdy je často zařazen běh, cval, plazení a lezení. Následují činnosti, kdy jsou děti často rozděleny do skupin či dvojic a zdokonalují se v pohybových dovednostech jako je například manipulace míčem. Na žádné z hodin, které jsem měla možnost vidět,

nebyla realizována průpravná část s využitím posilovacích, uvolňovacích a protahovacích cviků.

Matematické představy a nácvik písma

Tyto oblasti jsou třídní učitelkou hojně rozvíjeny a jsou do výuky zařazeny téměř každý den. Dětem jsou nejčastěji předkládány pracovní listy, s kterými pracují individuálně u stolu. Pokud se jedná o novou látku, učitelka s dětmi procvičuje na tabuli. V matematice děti již aktivně používají čísla, která rozkládají, sčítají a odčítají. Objevuje se také například třídění podle kritérií, přiřazování, porovnání a hledání rozdílů. V oblasti písma děti kromě grafomotorických tahů, cvičí psaní jednotlivých písmen a číslic a přepisují tištěný text. Většina dětí již dokáže některá písmena pojmenovat a dokáže je po dotázání i napsat.

5.1.10 PLÁNOVÁNÍ A DOKUMENTACE

Společně s učitelkami jednotlivých mateřských škol v rámci AEB, vypracovává koordinátor roční plán. V něm jsou zahrnuty především akce a projekty, kterých se všechny mateřské školy v rámci AEB účastní. Na každé tři měsíce je určené téma, ke kterému mají aktivity škol směřovat. V době mého působení to bylo téma - *Já, my a ostatní*. Každá mateřská škola poté jednotlivé aktivity rozvine, doplní své vlastní a vytvoří svůj plán, který se podobá českému školnímu vzdělávacímu plánu. Každé tři měsíce provede evaluaci, kterou odevzdá koordinátorovi AEB. Třídní učitelka si zde nevede třídní knihu, není po ní tedy požadováno, aby každý den zaznamenala činnosti, které s dětmi daný den prováděla. Samotná docházka je zaznamenávána pouze na tabuli.

Třídní vzdělávací plán 2015/2016

Každá třídní učitelka na začátku roku vypracuje svůj třídní vzdělávací plán. Ten není tematicky rozdělen na integrované bloky jako je tomu v České Republice, ale učitelka nastíní problémy, které ve třídě vyzorovala a navrhne podpůrná opatření. Dále se řídí podle oblastí z kurikula a každou zde podrobně popisuje.

V první části třídního vzdělávacího plánu se nachází:

- Charakteristika třídy
- Osobní údaje o jednotlivých žácích (pohlaví, věk)
- Sociální a ekonomická situace rodin (počet samoživitelů/úplných rodin)

- Dosažené vzdělání a profese rodičů
- Podmínky předškolního vzdělávání
- Speciálně pedagogická péče (formy podpory, problematické případy)

Ve druhé části se nachází samotný kurikulární plán, obsahující:

- Vypozorované problémy skupiny:
 - o problémy dětí v oblasti mateřského jazyka
 - o nedostatek soustředění a pozornosti u dětí
 - o potíže dětí se vztahy ve skupině
 - o nevhodné stravovací návyky
- Metodické postupy
- Obsahové oblasti z Kurikulárních směrnic předškolního vzdělávání (viz kapitola 4) a jejich konkretizované cíle

5.2 MATEŘSKÁ ŠKOLA NEPOMUK, OKRES PLZEŇ JIH, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE

Adresa: Na Vinici 395 335 01 Nepomuk

Zodpovědná osoba: Klára Řežábková

Otevírací doba: 6:00 – 17:00

Maximální počet dětí ve třídě: 28 (výjimka povolena zřizovatelem)

Doba mého pobytu ve škole: 3 týdny

5.2.1 REŽIM DNE

6:00 – 6:30 - všechny příchozí děti se schází v jedné třídě

6:30 – děti se rozdělují do dvou tříd

7:00 – děti se rozcházejí do svých vlastních tříd a pokračují ve spontánní hře

8:30 – 9:00 – probíhají pohybové aktivity a podává se svačina

9:00 – 9:50 – probíhá řízená činnost

10:00 – 11:45 – pobyt venku

12:00 – podává se oběd

12:15 – 13:00 – příprava na odpočinek (hygiena, převlékání na odpočinek)

12:30 – odcházejí děti, které ve škole nespí

13:00 – 14:15 – odpočinek

14:15 - 14:30– podává se svačina

14:30 – 17:00 – realizují se odpolední činnosti a děti se rozcházejí

5.2.2 OBECNÉ INFORMACE

Zřizovatelem mateřské školy je obec Nepomuk. Na rozdíl od mateřské školy v Lisabonu, je škola samostatnou jednotkou a není sdružena s dalšími školami. I když má tento typ zařízení v České Republice největší zastoupení, nalezneme zde také mateřské školy, které jsou sdružené s dalšími mateřskými školami či se základní školou. Zodpovědnou osobou je zde ředitelka Klára Řežábková, která ve spolupráci s učitelkami tvoří školní vzdělávací plán.

Mateřská škola v Nepomuku má 5 tříd a disponuje také odloučeným pracovištěm v blízké vesnici Dvorec, kde se nachází jedna věkově heterogenní třída s 28 dětmi. V třídách pro mladší děti je umístěno 25 dětí a v třídách pro starší je dětí 28. Jednotlivé třídy jsou homogenní a mají na rozdíl od portugalských své specifické názvy: Kytičky, Sluníčka, Berušky, Stonožky a Šikulové. Rodiče zde platí měsíčně malý poplatek, který je vypočítán dle toho, zda dítě ve školce tráví pouze dopoledne nebo i celé odpoledne. Poslední rok v mateřské škole je pro děti bezplatný.

5.2.3 ZÁZEMÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

Mateřská škola se nachází v dvoupatrové budově, ke které je připojena zahrada. Ta je v celé své ploše zatravněná a nachází se zde také velký počet stromů, které umožňují útočiště před sluncem. Nalezneme zde nové dřevěné prolézačky, pískoviště a domek, kde se ukrývají například hračky a nářadí na písek. Ve škole nalezneme 5 tříd a kuchyni, v které kuchařky dětem denně připravují jídlo.

5.2.4 VYBAVENÍ TŘÍDY NEJSTARŠÍCH DĚTÍ

U třídy se nachází umývárna, ke které jsou připojeny 4 toalety. K třídě patří také šatna, kde má každé dítě svůj věšák a poličku. Samotná třída je rozložena do dvou místností, které dělí posuvné dveře. První místnost je vybavena kobercem, který pokrývá celou její plochu. Po obvodu jsou rozmístěné skříňky a krabice s hračkami a stavebnicemi. V této místnosti si děti hrají při volné hře, probíhá zde řízená činnost a odpoledne se zde umísťují lehátka pro odpočinek dětí. V druhé místnosti jsou

rozmístěné stoly, které jsou využívány při hraní didaktických a deskových her, výtvarných činnostech a při každém jídle v průběhu dne. V rohu této místnosti najdeme také malý koberec, kde si děti mohou stavět a je zde umístěna televize.

5.2.5 PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ

V každé třídě nalezneme dvě učitelky, které mají řádné pedagogické vzdělání, vytváří svůj třídní vzdělávací plán a řídí veškeré řízené činnosti. Tyto učitelky pracují na směny, které se mění po týdnu. Na ranní směnu přichází učitelka mezi 6:30 až 7:00, poté vede dopolední řízené činnosti a odchází mezi 12:30 až 13:00. Na odpolední směnu přichází druhá učitelka v době mezi 9:00 až 10:00 a při řízené činnosti kolegyni asistuje. Je s dětmi v době odpočinku, odpoledne dětem nabízí doplňkové činnosti a odchází mezi 15:30 až 17:00 v závislosti na spojení s dalšími třídami. S dětmi tak každá učitelka pracuje přibližně 6 hodin denně.

V této mateřské škole nalezneme v jedné třídě také asistentku pedagoga, která se stará o chlapce s poruchou autistického centra.

5.2.6 STRAVOVÁNÍ A PITNÝ REŽIM

Děti mají po celý den k dispozici čaj v hrníčcích, které mají označené svojí značkou. Svačinu přiváží dětem do třídy kuchařka a její skladba je každý den jiná. Děti si pro svačinu ke kuchařce chodí samy a poté po sobě své místo uklízí. Před pobytem venku si děti samy přichystají talíř na oběd a příbory jim připravuje paní učitelka. Při samotném obědě učitelka dětem nalije polévku a pro hlavní jídlo si děti opět chodí ke kuchařce samy.

5.2.7 VOLNÁ HRA

Hračky, hry a stavebnice nejsou ve třídě rozděleny na jednotlivá centra, jako tomu je v Portugalsku. Viditelně však rozeznáme koutek s domácností, obchodem, knihami a také například místo pro stavění stavebnic. Děti mohou při volné hře využít prostor obou místností a jednotlivé aktivity mohou libovolně střídat. Učitelka dětem během volné hry nabízí širokou škálu her a činností a má pro děti většinou připravené pracovní listy či výtvarné činnosti, které se vztahují k probíranému tématu.

5.2.8 POBYT VENKU

Děti chodí ven téměř každý den, pokud neprší či silně nesněží. Ačkoliv je zahrada pro pobyt dětí velmi dobře uzpůsobena, paní učitelky s dětmi nejčastěji chodí

na vycházku. To umožňuje především blízký les a klidné okolí školky. Děti si tak mohou hrát v přírodě, která je velmi podnětná a přirozeně je rozvíjí jak po psychické, tak po tělesné stránce.

5.2.9 ORGANIZAČNÍ FORMY, METODY A OBSAH VÝUKY BĚHEM DNE

Řízená činnost začíná v 8:30 tehdy, když je realizována ranní tělovýchovná chvilka nebo se děti věnují výtvarným činnostem.

Každé ráno paní učitelka zahájí řízenou činnost ranním kruhem, při kterém děti určí jaký je den a měsíc. Docházku si na rozdíl od Portugalska zapisuje sama při příchodu dětí do školky. Řízená činnost probíhá obvykle 45 až 50 minut a není zde stanoven přesný týdenní plán, který by určoval pořadí jednotlivých výchov a oblastí. Paní učitelky se snaží, aby se během týdne děti rozvíjely celostně ve všech oblastech a jednotlivé výchovy se každý den prolínaly.

Přesto lze vyzorovat, že každý den je kladen větší důraz na jednu výchovu či oblast. Zpravidla je proto jeden den ve větší míře věnován:

- hudební výchově
- výtvarné či pracovní výchově
- tělesné výchově
- oblasti matematických představ

Při řízené činnosti zde převládá hromadná a skupinová forma výuky. Na rozdíl od Portugalska paní učitelky využívají pracovní listy především jako doplňkovou činnost při ranní či odpolední volné hře. Při řízené činnosti vedou s dětmi diskuze, připravují pro ně didaktické hry a cvičení.

Jelikož řada dětí odchází domů po obědě či těsně po spaní, není už odpoledne realizována řízená činnost. Děti mají v této době prostor pro dokončení svých výtvorů, volnou hru a jsou pro ně připraveny doplňkové činnosti, které se vztahují k tématu dne.

5.2.10 PLÁNOVÁNÍ A DOKUMENTACE

Ve spolupráci ředitelky mateřské školy a třídních učitelek byl v roce 2016 vytvořen školní vzdělávací program s názvem „*Kluci a holčičky ze sluníčkové školičky*“, který má platnost po dobu 3 let. Zde jsou popsány integrované bloky dle ročních období, obsahující cíle, vzdělávací nabídky a očekávané výstupy. Třídní učitelky si poté vytváří své vlastní třídní vzdělávací programy, které vychází integrovaných bloků ŠVP.

Učitelky mají možnost vzdělávací nabídky a očekávané výstupy různě obměňovat a prolínat celým TVP dle svých potřeb. Po skončení každého integrovaného bloku se v rámci celé školy vyhodnocuje plnění jeho cílů.

Po skončení každé výchovné práce učitelky hodnotí své působení na děti a každý den se provádí zápis realizovaných činností do elektronické třídnice.

Třídní vzdělávací plán 2015/2016

Třídní vzdělávací plán třídy vychází ze školního vzdělávacího plánu a učitelky ho podrobně vypracovávají na půl roku dopředu a jedná se tedy o dva integrované bloky. Každý blok provází podtéma, které se inspiruje pohádkovým příběhem. Následují témata, která mají délku 1-2 týdnů.

V jeho první části jsou uvedeny následující informace:

- Charakteristika třídy
- Spolupráce s rodiči
- Evaluace
- Podmínky předškolního vzdělávání
- Psychosomatické a psychosociální podmínky
- Organizace dne a životospráva

Druhá část se věnuje integrovaným blokům a u každého z nich se nachází:

- Jednotlivá témata bloku
- Místo realizace bloku
- Charakteristika bloku
- Nabídka činností, které je možné v rámci bloku uskutečnit
- Cíle bloku
- Konkretizované očekávané výstupy, které jsou rozepsány dle vzdělávacích oblastí RVP PV (viz kapitola 4)
- Místo pro následnou evaluaci bloku

5.3 SROVNÁNÍ MATEŘSKÝCH ŠKOL

V této podkapitole se zabývám srovnáním české státní mateřské školy v Nepomuku a portugalské státní mateřské školy v Lisabonu, které jsem v předchozích podkapitolách podrobně popsala. Srovnání jsem se snažila zpracovat objektivně, u některých srovnávaných položek však poskytuji svůj subjektivní názor, který buďto

zjištěné informace doplňuje, či hledá možný důvod, proč se dané školy v jistém ohledu liší. Toto srovnání nelze považovat za srovnání systémů předškolního vzdělávání obou zemí, v celé jejich šíři. Jeho účelem je pouze hlubší nahlédnutí do systémů obou zemí skrze konkrétní mateřské školy a přiblížení jejich organizačních struktur a zázemí.

5.3.1 REŽIM DNE

Tabulka 6 Časová dotace na dané aktivity

	PORTUGALSKÁ MŠ	ČESKÁ MŠ
Příchod dětí do školy	8:00 – 9:00	6:00 – 8:00
Čas na volnou hru	45min – 1,5h	30min – 2,5h
Čas na řízenou činnost	dopoledne 45min- 1h odpoledne 30 minut	45min – 1h
Pobyt dětí venku	2 h	1h a 45 min
Odchod dětí	15:00 - 19:00	12:30 - 13:00, 14:30 -17:00

Do české mateřské školy mohou děti přicházet od 6:00 a odcházejí nejdéle v 17:00. V portugalské škole děti přicházejí od 8:00 a odcházejí nejdéle v 19:00. Ačkoliv česká MŠ otvírá dříve, výsledný maximální čas strávený v MŠ je v obou zařízeních 9 hodin. Podle příchodu dětí se odvíjí také doba pro volnou hru. V obou školách je volná hra zařazena i v době, kdy už děti musí být ve třídě a nemůže se proto stát, že by dítě o veškerou volnou hru přišlo. V české škole je svačina, na rozdíl od portugalské, zařazena před řízenou činností.

Řízené činnosti je dopoledne věnována v obou školách téměř totožná doba, v závislosti na druhu činnosti a její časové náročnosti. Jelikož v portugalské škole všechny děti po obědě zůstávají, je řízené činnosti věnováno také zhruba 30 minut odpoledne. V české škole děti po obědě často odchází, a proto se do odpoledních aktivit již hlavní řízená činnost nezařazuje a dětem jsou nabízeny pouze doplňkové činnosti a převládá volná hra. V portugalské škole děti pobývají venku dopoledne a také po obědě, jelikož zde na rozdíl od českých mateřských škol děti po obědě neodpočívají na lůžku.

Děti v české škole mohou odcházet buďto obědě, nebo v době od konce odpočinku až do 17:00. V portugalské škole děti odcházejí až v 15:00 a jelikož některé

dny probíhají zájmové kroužky, jako je judo, plavání, futsal a gymnastika, jsou určené časy, kdy si mohou rodiče děti odpoledne vyzvednout.

5.3.2 OBECNÁ CHARAKTERISTIKA

Obě mateřské školy jsou zřízeny obcí, v které se nachází. Portugalská škola je však, stejně jako všechny státní mateřské školy v Portugalsku, sdružena s dalšími školami (MŠ, ZŠ, SŠ), za které zodpovídá jedna osoba. Mateřská škola v Nepomuku má oproti tomu pouze odloučené pracoviště v blízké vesnici. Obě školy mají třídy homogenní, tedy do nich docházejí děti ve stejném věku. Maximální počet dětí ve třídě je v celém Portugalsku stanoven na 25 dětí. V České Republice může být zřizovatelem poskytnuta výjimka, která počet dětí navyšuje z 24 na 28 dětí. V Nepomuku proto nalezneme ve třídách se staršími dětmi 28 dětí. V portugalských mateřských školách děti mohou bezplatně strávit 5 hodin denně a další hodiny navíc se již platí. V České Republice se oproti tomu školné platí, jeho výše se však neodvíjí dle počtu jednotlivých hodin, ale rodiče buďto platí pouze za dopoledne či za celý den v MŠ. Poslední rok je v České Republice zcela bezplatný.

5.3.3 ZÁZEMÍ A VENKOVNÍ PROSTORY MATEŘSKÉ ŠKOLY

Portugalská škola je jednopatrová a z každé třídy vede přímý vchod na verandu a hřiště školy, což umožňuje rychlejší přesun dětí na hřiště. V české škole toto propojení tříd se zahradou není, ale jelikož zde děti netráví tolik času, není to ani tak potřebné jako v portugalské MŠ. Záměrně zde používám rozdílné názvy pro venkovní prostředí – zahrada/hřiště. V české škole je celá plocha zahrady travnatá, nalezneme zde mnoho stromů, keře, pískoviště a zahradní domek s nářadím a také prolézačky. V portugalské škole je travnatý jen obvod hřiště a zbytek prostoru pokrývá tartan s prolézačkami. Hřiště je oproti české zahradě podstatně menší, a když jsou na hřišti všechny čtyři třídy, je značně přeplněné a děti nemají tolik volného prostoru. S tímto problémem se potýká velká řada portugalských mateřských škol ve městech a některé mají například pouze menší dvůr mezi budovami, kde není žádná vegetace. V České Republice ve větších městech mají některé mateřské školy také menší zahrady, ale učitelky s dětmi chodí ve většině případů pravidelně na vycházky a tak nedochází k přeplnění zahrad a děti mají dostatek prostoru pro pohyb.

V portugalské škole, oproti české, nalezneme jídelnu, kde spolu třídy obědvají společně a slouží také jako společenská místnost. O děti se totiž v době oběda a

odpolední volné hry, starají pracovníci CAF, kteří se starají o všechny třídy společně a při špatném počasí všechny děti sdružují právě ve společenské místnosti. Jelikož se v české škole o děti starají po celý den pouze dvě učitelky, není zde potřeba společenské místnosti či jídelny a ke sdružování tříd dochází pouze při malém počtu dětí v jedné ze tříd.

5.3.4 VYBAVENÍ TŘÍDY NEJSTARŠÍCH DĚTÍ

U obou tříd nalezneme oddělenou umývárnu, v portugalské jsou na stejný počet dětí připojeny dvě toalety a v české čtyři. Portugalská třída nemá šatnu, ale pouze věšáky u vstupu. Děti se zde oproti české škole nepřezouvají, ale pouze odkládají svrchní oděv a oblékají se do školních zástěr. Domnívám se, že důvodem může být kulturní zvyklost, kdy se lidé v Portugalsku ani ve svém domově nepřezouvají. Také je v každé zemi rozdílné klima a děti se v Portugalsku na hřišti tak snadno nezašpiní bahnem či sněhem, jako je tomu v České Republice při vycházkách.

Nábytek a další vybavení je v obou třídách úměrné dětem předškolního věku. Česká třída má však oproti portugalské dvě místnosti, což dětem umožňuje více prostoru pro volnou i řízenou činnost. Portugalská třída má pouze jednu místnost, která je svojí velikostí blízka jedné místnosti v české škole a jelikož zde není tolik volného prostoru, je třída rozdělena do center aktivit. Jelikož české děti ve škole spí, je třída vybavena lehátky a je zde prostor pro jejich rozložení. V portugalské škole děti nespí, a proto zde prostor na odpočinek vyhrazen není.

5.3.5 PERSONÁLNÍ ZAJIŠTĚNÍ

Tabulka 7 Pedagogové, kteří se starají v průběhu dne o děti

PORTUGALSKO	ČESKÁ REPUBLIKA
<ul style="list-style-type: none"> - Třídní učitel - Externí učitel - Pracovníci CAF 	<ul style="list-style-type: none"> - Dva třídní učitelé

Z tabulky 7 je zřejmé, že se o děti v české škole v průběhu dne starají pouze dvě třídní učitelky, které dochází na ranní a odpolední směny a v průběhu roku se nemění. V této škole ani nedochází externí učitel, který by vyučoval například angličtinu, jako tomu je v některých českých školách.

V portugalské škole se naopak každý den o děti proměnlivě stará více pedagogů. Ve třídě nalezneme jednoho třídního učitele, který se společně s asistentem stará o děti každý den a nestřídá se s dalším třídním učitelem. Během dne však dochází také externí učitelé, kteří vyučují jednotlivé výchovy a také se o děti ráno a odpoledne starají pracovníci CAF.

Tabulka 8 Pracovní doba učitelek

	PORTUGALSKO	ČESKÁ REPUBLIKA	
	Třídní učitelka	Třídní učitelka (ráno)	Třídní učitelka (odpoledne)
Příchod do školy	9:00	6:30 -7:00	9:00 -10:00
Přestávka na oběd	1h v době oběda dětí	-	-
Odchod ze školy	15:00 (1x týdně v 19:00)	12:30-13:00	15:30-17:00

Tabulka 8 ukazuje, že portugalská třídní učitelka ve školce začíná a končí vždy ve stejný čas a pouze jeden den v týdnu zůstává jako dozor také odpoledne. V české škole se třídním učitelkám střídají směny a podle doby jejich příchodu se odvíjí také jejich odchod tak, aby každý den ve škole s dětmi strávily 6 hodin. V Portugalsku s dětmi tráví učitelka pouze 5 hodin, jelikož má v době oběda hodinovou pauzu.

5.3.6 STRAVOVÁNÍ A PITNÝ REŽIM

V portugalské škole si děti nosí vlastní lahev s pitím, která je jim případně doplněna asistentem. V české škole je oproti tomu dětem celý den k dispozici čaj v hrnečcích. Skladba svačiny se v české MŠ každý den mění a dětem je podáván čaj či mléko, v závislosti na charakteru jídla. Portugalská svačina je oproti tomu každý den stejná – sušenky s mlékem. Svačina je dětem podávána ve třídě, ale oběd děti dostávají ve školní jídelně. Příbor a talíře jsou pro ně již připraveny a jídlo je jim podáváno u stolů kuchařkami. V české škole se děti učí v této oblasti větší samostatnosti a příbory i talíř si připravují samy a pro hlavní jídlo si ke kuchařce dochází a následně po sobě talíř a příbor uklízí. Domnívám se, že v portugalské škole není tolik prostoru pro samostatnost, jelikož v jídelně obědvají v jednu dobu dvě třídy a je těžké zde udržet pořádek. Jelikož se třídy musí vystřídat, děti mají na oběd také méně času.

5.3.7 VOLNÁ HRA

Největším rozdílem ve volné hře je její organizace. V portugalské škole je třída rozdělena na centra, do kterých se děti na začátku volné hry rozdělí a kde musí zbytek volné hry strávit. Je to dáno především tím, že je ve třídě méně prostoru a není možné, aby se všechny děti vešly pouze do jednoho či dvou center. Systémem center tedy zajistí, že jsou děti rovnoměrně rozprostřené a také tak často nedochází k hádkám o hračky. Jako nevýhodu zde vidím především fakt, že děti nemohou centra v průběhu volné hry střídat, jako tomu je v české škole. V té si děti nehrají v centrech, a pokud po sobě danou hračku či hru uklidí, mohou si zvolit jinou činnost.

Česká třída má díky většímu prostoru také pestřejší výběr hraček a her, které děti mohou využívat při volné hře. Nelze to však pokládat pouze jako výhodu jelikož si zde děti i přesto vybírají své oblíbené hračky, s kterými si chce hrát většina a velká část her a hraček bývá opomíjena. Učitelky se proto dětem snaží tyto hry a hračky nabízet, aby nedocházelo k hádkám a aby děti využily i hry, které pro ně bez motivace nejsou příliš atraktivní, ale jsou důležité pro rozvoj jejich jemné motoriky, zraku a matematických představ.

V portugalské třídě převažují především logické a doplňovací hry, puzzle, knihy, plastová písmena a číslice a hry na jejich procvičování.

Nalezneme zde také stavebnice, auta, kuchyňku a panenky, ale ne v takové míře jako v české třídě. I při volné hře je totiž snaha o to, aby se děti v portugalské třídě rozvíjely především v oblasti matematických představ a v grafomotorice.

5.3.8 POBYT VENKU

V obou mateřských školách je kladen důraz na každodenní pobyt venku. V portugalské škole je to především pobyt na školním hřišti, jelikož je okolí školy rušné a učitelky s dětmi vycházejí pouze, pokud jdou na exkurzi, výlet či se účastní určité akce. V české mateřské škole se naopak chodí především na vycházky, jelikož je okolí školy klidné a děti mají k dispozici blízký les, kde mají více prostoru pro pohyb a objevování.

5.3.9 ORGANIZAČNÍ FORMY, METODY A OBSAH VÝUKY BĚHEM DNE

V obou třídách začíná ráno řízená činnost ranním kruhem, kdy se děti vítají, určují jaký je den a měsíc a diskutují o předešlém dni či o probíraném tématu. V české

třídě poté třídní učitelka zahájí samotnou řízenou činnost, která se vztahuje k tématu integrovaného bloku.

V portugalské třídě se ranní řízené činnosti následně ujímá externí učitel, který vyučuje jednu z výchov. Jednotlivé výchovy a řízená činnost třídní učitelky zde nemají společné téma a neprolínají se, jako tomu je v české škole. Řízené činnosti a jejich organizace mi proto v portugalské škole připomínaly spíše výuku předmětů na základní škole.

Jelikož zde výchovy probíhají v pravidelně, odděleně a každá je vedena jiným učitelem, při popisu jsem u portugalské školy jednotlivé výchovy rozepsala. Zařadila jsem mezi ně také matematické představy a nácvik písma, jelikož se třídní učitelka během týdne věnuje především těmto oblastem a cíleně tak děti připravuje na přechod na základní školu. V české škole dává oproti tomu třídní učitelka více prostoru pro výtvarnou, pracovní a dramatickou výchovu a děti zde mají podle mého názoru více prostoru na hraní. Samotnou hravost, která se v české škole objevuje i při řízených činnostech v podobě didaktických her, pohybových her a cvičení, jsem v portugalské výuce postrádala.

5.3.10 PLÁNOVÁNÍ A DOKUMENTACE

V české škole se vytváří pouze školní vzdělávací program, z kterého si každá třída vypracovává svůj třídní vzdělávací program. Oproti tomu v portugalské škole se vytváří roční plán, který je společný pro všechny školy v seskupení AEB a z kterého se následně tvoří školní vzdělávací program, který obsahuje především projekty školy a akce, které škola pořádá či se jich účastní. Třídní vzdělávací program tak z toho plánu přímo nevychází, jako je tomu v české škole.

V české škole učitelka plánuje integrované bloky, jejichž téma je určené ve školním vzdělávacím plánu. Každý den činnosti zaznamenává do třídní knihy, která sleduje jejich návaznost s integrovaným blokem. V portugalské škole nemá třídní učitelka povinnost vést třídní knihu a při plánování netvoří dopředu žádné tematické bloky. Zaměřuje se zde pouze na oblasti, které u dětí chce rozvíjet a popisuje pro ně vzdělávací nabídku. Témata poté volí v průběhu roku v návaznosti na akce, kterých se s dětmi zúčastní či je vybírá podle aktuálního zájmu a potřeb dětí.

5.4 PRAXE V ČESKÉ A PORTUGALSKÉ MATEŘSKÉ ŠKOLE

V této podkapitole popíši, jak probíhá praxe budoucích učitelů v mateřské škole v obou zemích, a srovnám evaluační archy studentů s cílem zjistit, zda se požadavky na studenty při praxi liší.

5.4.1 PRAXE V PORTUGALSKU

V rámci studijního programu ERASMUS jsem letní semestr 2015/2016 absolvovala na pedagogické fakultě lisabonské univerzity *Escola Superior de Educação de Lisboa*. Zde mi byla po dohodě s učiteli umožněna praxe v mateřské škole, která s univerzitou spolupracuje. Jelikož se v Portugalsku na vysoké škole nedá samostatně studovat bakalářský obor, který by se věnoval pouze předškolnímu vzdělávání, praxi jsem realizovala se studenty 3. ročníku obecné pedagogiky.

Ti zde studují 3 roky obecnou pedagogiku a pro splnění studia musí dosáhnout 180 kreditů, jako je tomu i u českého bakalářského studia. Dále si volí, zda chtějí studovat 1 rok pouze předškolní vzdělávání, kde je nutné dosáhnout 60 kreditů. Další možností je studovat 1 a půl roku předškolní vzdělávání společně se vzděláváním na 1. stupni základní školy, kde je pro splnění nutné získat 90 kreditů. Oba typy jsou ukončeny získáním magisterského titulu.

Studenti si tedy při praxi ve 3. ročníku mohli zvolit, zda svojí praxi absolvují v mateřské škole či na základní škole. Kromě samotné realizace praxe byl její součástí také předmět, na kterém se studenti na praxi připravovali. Na úvodní hodině se studenti rozhodli, v jaké úrovni vzdělávání chtějí působit, a podle toho jim byl přidělen garant. Samotná praxe probíhala 6 týdnů a byla rozdělena na dvě části.

První část, která trvala 2 týdny, byla pouze formou náslechu a studenti měli za úkol zapisovat svá pozorování a vést rozhovor s jedním učitelem, dítětem a rodičem. Já jsem během těchto 2 týdnů, s ohledem na moji jazykovou bariéru, prováděla pouze pozorování, které jsem poté sepsala a odevzdala jako seminární práci. Další částí předmětu a praxe bylo vypracování projektu na 4 týdny, s ohledem na zkušenost z již navštíveného zařízení. Projekt byl předně konzultován s garantem předmětu, nikoliv se zodpovědným pedagogem v navštíveném zařízení. Jelikož mého garanta zajímalo, jakým způsobem plánujeme v České Republice, vypracovala jsem projekt formou integrovaného bloku, na který jsem zvyklá z českých mateřských škol. V projektu jsem dostala od garanta za úkol, abych dětem představila Českou Republiku. Jelikož pro mě

bylo těžké vymyslet cíle, půjčila jsem si třídní vzdělávací plán třídy, v které jsem poté praxi realizovala. Zde jsem vycházela především z bodů, které třídní učitelka vidí jako problematické a také jsem se zeptala dětí, co by se rádi o České Republice dozvěděly.

Studenti praxi realizují ve dvojicích, ve kterých také vytváří samotný projekt. Jelikož byl můj projekt specifický a byla zde také jazyková bariéra, žádný student neměl zájem se mnou spolupracovat a ve třídě jsem tak praxi realizovala sama. Paní učitelka mluvila anglicky a první den mi v kalendáři naznačila, jaké dny si mám pro děti připravit řízenou činnost. I při praxi totiž do školy dochází externí učitelé a studenti tak nemají tolik prostoru pro výuku jako tomu je v českých školách. Každý den jsem proto trávila ve škole 5 hodin, tedy dobu, po kterou je přítomna také třídní učitelka.

Před každou řízenou činností jsem třídní učitelce vysvětlila, co budu s dětmi dělat a ona to poté dětem tlumočila a činnost řídila společně se mnou. Po každé činnosti jsem s ní vyhodnotila, jak se podařila a co se musí příště udělat jiným způsobem.

Ze strany dětí byl vidět ohromný zájem a mezi jejich dotazy patřilo:

- Jak vypadají vaše školy?
- Co jíte v České Republice?
- Jak vypadá vaše vlajka?
- Máte u vás sněh?

Všechny tyto otázky jsem se pomocí svého projektu snažila dětem zodpovědět. Hned první den chtěly děti při ranním kruhu vědět, jak se česky řekne „*Dobré ráno*“ a poté to dalších 6 týdnů některé děti říkaly místo portugalského „*Bom dia*“.

V rámci praxe jsem s dětmi navštívila pedagogickou farmu, kde děti asistovaly při výrobě jablečného džemu. Také jsem navštívila základní školu, kde si děti pro mé předškoláky připravily aktivity. V rámci celého sdružení škol jsem absolvovala pochod za solidaritu, kterého se účastnily všechny třídy mateřských škol a také první stupeň základních škol.

Během praxe se za mnou přišel podívat můj garant, ale můj výstup nijak nehodnotil. Po splnění praxe jsem měla jednotlivě vyhodnotit všechny činnosti, které jsem s dětmi realizovala a také jsem měla získat zpětnou vazbu od dětí. Následné hodnocení praxe provedla třídní učitelka do evaluačního archu, který obdržela od

univerzity. Garant mi poté na základě mého plánu, vyhodnocení a hodnocení učitelky udělil známku. Přeložená verze evaluačního archu se nachází v příloze této práce.

5.4.2 PRAXE V ČESKÉ REPUBLICE

Praxi v České Republice jsem absolvovala v zimním semestru 2016/2017 a jednalo se o moji závěrečnou praxi ve 3. ročníku studia. Na rozdíl od Portugalska je zde na vysoké škole možné studovat samostatně bakalářský obor, který se zabývá pouze předškolním vzděláváním. Má praxe proto mohla být realizována pouze v předškolním zařízení, které jsem si však mohla sama vybrat. Jelikož bylo mým cílem v této práci srovnat klasické veřejné mateřské školy, rozhodla jsem se praxi realizovat ve veřejné mateřské škole v Nepomuku. Pro lepší srovnání jsem také zvolila třídu stejně starých dětí, tedy ve věku 4-6 let.

Praxe nebyla na rozdíl od té portugalské dělena na dvě části a ve školce jsem strávila 3 týdny. Před praxí jsem mateřskou školu navštívila a zjistila, jaký integrovaný blok bude v době mé přítomnosti realizován a jaké téma mám pro své působení zvolit. Těsně před praxí jsem plán s paní učitelkou konzultovala a již první den jsem realizovala řízenou činnost. Oproti studentům v Portugalsku jsem řídila organizaci celého dne a každý den jsem realizovala řízené činnosti. Obě paní učitelky se snažily do mých výstupů nezasahovat a až po realizaci činnosti se mnou prováděly evaluaci a plány na další den.

Kromě příprav řízených činností a doplňkových ranních činností jsem měla také na starost zápis do elektronické třídní knihy. Na konci praxe jsem vyhodnotila mé působení v evaluačním archu a paním učitelkám jsem své hodnocení zdůvodnila. Ony mne následně také zhodnotily a proběhla závěrečná diskuze.

Na rozdíl od Portugalska nebyl k praxi přidružen další předmět, který by se věnoval přípravě na praxi. Ta byla prováděna pouze s učitelkou v mateřské škole. V rámci praxe jsem proto pouze odevzdala evaluační arch, plán a reflexi mého působení na třídě. Poslední podmínkou pro splnění praxe byla účast na kolokviu, kde jsme s dalšími kolegyněmi naši praxi reflektovali. Finálním hodnocením nebyla známka, jako tomu je v Portugalsku, ale pouze zápočet.

Praxe v české mateřské škole byla tedy o polovinu kratší než ta v Portugalsku. I přesto jsem nehledě na mou jazykovou bariéru a tím omezené působení, strávila více času řízením činností v České Republice. Je to způsobeno především tím, že se v české

mateřské škole ve třídě střídají pouze dva učitelé a v té portugalské je kromě třídního učitele řada učitelů externích.

5.4.3 SROVNÁNÍ EVALUAČNÍCH ARCHŮ Z PRAXE

Plné verze evaluačních archů se nachází v přílohách této práce a v této kapitole se zabývám srovnáním jejich formy, obsahu a jejich cílem.

Tabulka 9 Hodnocení studenta provádí v evaluačním archu:

	Česká Republika	Portugalsko
Učitel i student	ANO	NE
Pouze student	NE	ANO

Hodnotící škály:

Tabulka 10 Česká hodnotící škála

1 – výborně, bez výhrad	2 – s mírnou výhradou	3 – s většími výhradami	4 – nic, nezáměr studenta
-------------------------	-----------------------	-------------------------	---------------------------

Tabulka 11 Portugalská hodnotící škála

velmi dobře	dobře	dostatečně	nedostatečně
-------------	-------	------------	--------------

Tabulka 12 Hodnocené oblasti

Český arch	Portugalský arch
<ul style="list-style-type: none"> - Plánování - Komunikace s dětmi - Prostředí třídy - Procesy učení - Hodnocení vzdělávacích pokroků dětí - Reflexe výuky - Zodpovědnost 	<ul style="list-style-type: none"> - Sociální a etická - Rozvoj ve vzdělávání - Reflexe a týmová práce

Český evaluační arch se zdá přehlednější díky větší členitosti oblastí. Jeho účelem je zpětná vazba pro studenta, díky vlastnímu hodnocení i hodnocení učitele. Garantovi praxí arch poskytuje přehled o silných a slabých stránkách studentů. Evaluační arch zde není zdrojem pro další hodnocení a udělení známky.

Portugalský evaluační arch je pouze součástí hodnocení praxe studenta. Je členěn do tří oblastí a každé z nich je přidělena rozdílná míra důležitosti. První oblast -

sociální a etická není dále bodově hodnocena a ve známce studenta se neprojeví. Oblast rozvoje vzdělání je pro známku stěžejním zdrojem a k bodům z evaluačního archu se přidávají také body za samotný plán projektu a jeho realizaci. Poslední oblastí je reflexe a týmová práce a k jejímu hodnocení se přičítají také body za závěrečnou diskuzi a obhajobu projektu.

Ačkoliv se rozdělení do oblastí v arších liší, jednotlivé indikátory jsou velmi podobné. Český arch je více zaměřen na práci se zpětnou vazbou a evaluací jednotlivých činností a jejich cílů. V portugalském archu je kladen důraz na spolupráci s kolegy, jelikož celé plánování a působení na třídě studenti absolvují ve dvojicích a jejich spolupráce je velmi důležitá. Také je zde zajímavý indikátor, který posuzuje, zda má student přiměřené pedagogické a didaktické znalosti, adekvátní pro studium bakalářského oboru primárního vzdělávání. V obou arších má učitel praxe prostor pro slovní hodnocení. V českém však učitel navíc slovně hodnotí také silné a slabé stránky, což ho podle mého názoru vybízí ohodnotit studenta kladně i v případě, že je u něj převažuje negativní hodnocení.

Celkově se domnívám, že oba archy u studentů sledují podobné kvality. Rozdílné je však jejich následné použití. Český arch je pouze orientačním hodnocením, které má přínos především pro studenta a samotná praxe není ohodnocena známkou. Portugalský arch sleduje výkonnost studenta a celková úspěšnost projektu a praxe je hodnocena známkou.

5.5 MATEŘSKÁ ŠKOLA TUTOR T

Návštěvu mateřské školy Tutor T mi umožnil můj garant z praxe a strávila jsem zde 3 dny. Jedná se o soukromou školu, která v roce 2014 vystoupila ze sítě soukromých mateřských škol Tutor time. Škola je otevřena po celý rok s výjimkou 24.12. a 31.12. a její provozní doba je od 8:00 do 20:00. Ve školce jsou tři třídy, které jsou rozděleny podle věku, a v každé z nich je maximálně 16 dětí. Jsou zde také 4 třídy, v kterých jsou děti od 4 měsíců do 3 let a mají formu jeslí neboli *Crèche*.

Jednotlivé třídy jsou také rozděleny na centra, ale kromě domácnosti, centra matematiky a písma, knihovny a herny, zde nalezneme také centrum výzkumu, kde děti mohou objevovat a experimentovat. Mají zde k dispozici velké množství přírodnin, písek, vodu, lupy a zkoumají zde například odpařování vody.

Stejně jako ve veřejných mateřských školách je v předškolních třídách pouze jedna třídní učitelka, která má ve své třídě asistenta. Třídní učitelka pracuje 8 hodin denně a při odpoledním provozu se třídy spojují a učitelky pracují na směny. Stejně jako ve veřejných mateřských školách i zde dochází externí učitelé, kteří provádí výuku jednotlivých předmětů. Třídní učitelka má v této době volno. V třídě nejstarších dětí (5 let) se kromě tělesné výchovy, hudební výchovy s tancem a prosociální výchovy, vyučuje také angličtina a to dvakrát týdně. Řízené činnosti třídní učitelky jsou také rozděleny do jednotlivých dní v týdnu a najdeme zde činnosti, jako jsou experimenty a objevování, práce s knihami a písmem, matematika, jízda na kole, plavání a kreativní tvoření.

Další činností, která se objevuje dvakrát týdně, je také práce na projektu, kvůli které jsem tuto mateřskou školu rozhodla ve své práci popsat. Využívají zde totiž pedagogickou metodu projektu, která je velmi často využívána také ve veřejných mateřských školách a jelikož jsem se s ní při mé praxi ve státní MŠ v Benfice nesečkala, rozhodla jsem se ji popsat v této mateřské škole.

5.5.1 METODA PROJEKTU

Tato metoda výuky spočívá v realizaci projektu. Téma projektu si však děti vybírají samy a pedagog pouze posuzuje, zda je projekt možné uskutečnit a zda je vhodný. Děti vždy položí otázku, na kterou v rámci projektu chtějí najít odpověď. Ve třídě se nachází tabulka, kam děti mohou v průběhu týdne napsat své jméno, pokud chtějí vyslovit otázku. Učitelka je poté při řízené činnosti vyzve, aby svoji otázku vyslovily, a celá třída hlasuje, zda je odpověď na vyřčenou otázku také zajímavá. Pokud alespoň 1/3 třídy souhlasí, tak se projekt zrealizuje. V průběhu projektu učitelka dětem pouze poskytuje materiály a pomáhá vyhledávat informace.

Děti prohlížejí encyklopedie, ptají se rodičů a prostřednictvím paní učitelky mohou také vyhledávat informace na internetu, mohou napsat email nebo někomu zavolat.

V průběhu projektu děti tvoří knihu, v které zaznamenávají, co všechno zjistily a vykonaly. Projekt končí, jakmile se děti dozví odpověď na danou otázku. Odpověď se také zaznamená do knihy a následuje jeho prezentace ostatním třídám a rodičům. Každý projekt je velmi individuální a má rozdílnou délku realizace. Většinou ale trvá zhruba jeden měsíc a učitelka se snaží, aby byl jejich průběh pokaždé různorodý.

Nyní vypíši otázky projektů, které jsem si ve škole prohlédla a u jednoho stručně popíši jeho průběh.

Otázky:

- Jak roste salát?
- Pijí malé ovečky mléko a mají již od narození srst?
- Jak se vyrábí papír?
- Jak se hraje na harfu a bicí?

Jak se hraje na harfu a bicí?

Děti nejdříve v knihách zjistily, jak nástroje vypadají a vyhledaly videa, na kterých někdo na tyto nástroje hraje. Jeden chlapec přinesl kontakt na hudebníka, který hraje na bicí a tak mu děti prostřednictvím učitelky napsaly email. Zeptaly se také své učitelky na hudební výchovu, jak se hraje na harfu a ta jim doporučila, aby zavolaly do Akademie hudby. Zde je pozvali na návštěvu a tak se děti byly podívat v Akademii hudby a mohly si vyzkoušet, jak se na oba nástroje hraje. Všechno zaznamenaly do projektové knihy a při prezentaci projektu ostatním třídám a rodičům, vystoupila také dívka, která hraje na harfu. Rodiče poté mohly do projektové knihy napsat, jak se jim projekt líbil.

Jelikož projekty vyžadují často velké množství času a probíhají nepřetržitě celý rok, učitelka neplánuje integrované bloky jako tomu je v České Republice. V průběhu roku zařazuje činnosti, které děti celostně rozvíjí a pokud vidí, že se dětem v některé oblasti nedaří, tak se na ně více zaměřuje. Na každý týden si poté připravuje orientační plán činností, který vytváří podle aktuálních potřeb dětí a během týdne je často mění.

„Chci s dětmi probírat vodu, ale jedno z dětí přinese vejce a tak zkoumáme vejce a věnujeme se mu tak dlouho, dokud o něj mají děti zájem.“

Subjektivní názor

Kromě samotné metody projektu mne v této školce také zaujala spolupráce s rodiči. Každý čtvrtek do mateřské školy docházejí příbuzní dětí a představují dětem svoji práci nebo něco, čemu se věnují ve volném čase. Účastní se také projektů, v kterých dostávají za úkol prezentovat určité téma a připravit pro děti drobné aktivity. Tato myšlenka zapojení rodičů a ostatních příbuzných mne velmi nadchla. Nemyslím, že je nutné takové činnosti zařazovat každý týden, ale domnívám se, že je prospěšné,

aby děti poznávaly nové věci skrze názornou ukázkou od někoho, kdo dané problematice rozumí a může se díky němu poučit i sama učitelka. Také mi v této škole zaujalo řešení školního hřiště, pro které v okolí školy nebylo místo. Hřiště proto bylo postaveno na střeše školy, kde mají děti stříšku se stínem, zahrádku se zeleninou a také malý bazén.

5.6 KOMUNITA ASSOCIAÇÃO CULTURAL MOINHO DA JUVENTUDE A JEJÍ MŠ

V rámci předmětu, který byl určen studentům programu Erasmus, jsem měla možnost navštívit komunitu Associação Cultural Moinho da Juventude, kde se také nachází mateřská škola. Jelikož mne tato komunita velmi zaujala, rozhodla jsem se ji následně znovu navštívit a zaměřila jsem se na mateřskou školu.

Tato komunita je neziskovou organizací, která vznikla v roce 1986. Nachází se ve čtvrti Cova da Moura v obci Amadora, která tvoří předměstí Lisabonu. Žije zde zhruba 7 000 obyvatel, kteří pochází z Kapverdu (až 75% obyvatel), Angoly, Gineji-Bissau a Východní Evropy. Komunita se snaží imigranty integrovat do portugalské společnosti a pomáhá jim s vyřizováním dokumentů, zajišťuje pracovní nabídky a základní služby a stará se o jejich děti. Komunita spolupracuje jak s Ministerstvem práce, solidarity a sociálního zabezpečení, tak s Ministerstvem školství. V roce 2007 tato komunita získala Cenu lidských práv od portugalského parlamentu a svojí prací inspiruje další komunity po celém Portugalsku.

Ve čtvrti nalezneme knihovnu, kde se starší děti sdružují po škole a dělají s asistenty domácí úkoly či zde tráví svůj volný čas. Také je zde dům s počítači a kanceláří, kde si lidé mohou vyřídit potřebnou dokumentaci a využít internet.

Ve čtvrtích jako je Cova da Moura je velmi důležité, aby byla zajištěna péče o děti již od raného věku. Jelikož rodiny často neumí portugalsky, je potřeba aby pedagogičtí asistenti a pečovatelé byli stejné národnosti, či mluvili stejným jazykem. Tito pracovníci si však nemohou dovolit řádné pedagogické vzdělání a proto byla v roce 1998 navázána spolupráce s univerzitou v Amsterdamu, která se zabývala projektem EFS – CREDIT. Účelem byla technická podpora, která umožňuje převést praxi a studium do počítačového programu. Komunita Moinho v rámci spolupráce vytvořila program pro pedagogické asistenty - *Reconhecimento validação e certificação de competências*, který výrazně zlepšil péči o děti raného a předškolního věku v komunitách a byl využíván také v Mosambiku a Brazílii. V roce 2009 bylo 60%

účastníků programu mužského pohlaví. Při návštěvě jeslí jsem se s jedním pedagogem mužského pohlaví setkala a bylo mi vysvětleno, že genderová rovnost je jedním z hlavních pilířů komunity a jelikož v komunitě vyrůstá velký počet dětí bez otce, je potřeba mužského vzoru alespoň v jeslích a mateřské škole.

V komunitě nalezneme jesle, kde jsou děti od 5 měsíců do 3 let a jejich kapacita je 60 dětí. Dále jsou zde rodinné jesle, které jsou provozovány v domovech pedagogických asistentů a v současné době mají kapacitu 80 dětí.

Mateřská škola je zde určena pro děti od 3 do 6 let a je rozdělena do 4 tříd. Maximální počet dětí ve třídě je 18 a každá třída je rozdělena dle věku. Pedagogickým personálem jsou učitelé, kteří jsou zaměstnáni Ministerstvem práce, solidarity a sociálního zabezpečení a také pedagogičtí asistenti, kteří v rámci komunity absolvovali výše uvedený program pro asistenty. I v této mateřské škole je třída rozdělena na jednotlivá centra. Její vybavení je chudší než ve státní MŠ, ale i přesto je celé prostředí pro děti předškolního věku podnětné a dostačující. V blízkosti budovy MŠ se nachází malé betonové hřiště, jehož část pokrývá tartan, na kterém se nachází prolézačky. Ačkoliv je hřiště ozdobené malbami a celá jeho plocha je uklizená, v blízkém okolí se nachází skládky a rozpadlé domy.

Pedagogové zde tvoří roční vzdělávací plán. V době mého pobytu bylo téma plánu - Já, moje rodina a příroda. Jelikož do školy dochází děti různých národností, mezi hlavní cíle pedagoga patří integrace dětí do portugalské společnosti a tedy i výuka portugalského jazyka. V komunitě se mísí různé kultury a tedy i tradice, zvyky a odlišné hodnoty. Učitelka se proto v průběhu roku snaží o to, aby děti chápaly, že i přes rozdílný jazyk, kulturu a barvu pleti jsou si všichni rovni. Některé rodiny jsou velmi chudé, žijí ve špatných podmínkách a děti mají špatné hygienické návyky a rodiče se jim díky práci nemohou tolik věnovat. Ve škole je proto kladen velký důraz na hygienu a také na dodržování pravidel a denního řádu.

Subjektivní názor:

Komunitu a její mateřskou školu jsem se ve své práci rozhodla popsat, jelikož se s takto velkými a funkčními komunitami imigrantů v České Republice nesetkáme a přišlo mi důležité představit jejich myšlenku a mateřskou školu, která je oproti státním i soukromým školám rozdílná. Samotnou mě velmi překvapila a zasáhla atmosféra, která v celé čtvrti panuje. I když se čtvrť nachází na předměstí Lisabonu, její

architektura a styl života se velmi liší a opravdu připomíná africké země, z kterých většina zdejších obyvatel pochází. Bohužel je zde také vidět chudoba, s kterou se komunita snaží bojovat například pořádáním festivalů pro širokou veřejnost, kde představují tradice a zvyky svých kultur, připravují typické jídlo a prodávají své výrobky. Celá činnost komunity a také její snaha o integraci obyvatel do portugalské společnosti mě velmi ohromila. Po její návštěvě se také domnívám, že by českých mateřským školám větší přítomnost pedagogů mužského pohlaví prospěla, stejně tak jako větší míra multikulturní výchovy.

5.7 SROVNÁNÍ PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ STUDENTKAMI Z PORTUGALSKA

V zimním semestru 2016/2017 jsem měla možnost hovořit s portugalskými studentkami, které v plzeňské mateřské škole absolvovaly praxi. Rozhodla jsem se v této práci využít jejich seminární práce, které srovnávají předškolní vzdělávání české mateřské školy, kterou navštívily a předškolní vzdělávání portugalských mateřských škol, kde již praxi absolvovaly. Ze seminárních prací jsem vybrala pouze některé aspekty, které se objevují v obou pracích a studentky je vnímají jako nejvíce odlišné či naopak stejné. Jednotlivé aspekty poté doplňuji vlastním komentářem, v kterém popisují vlastní názor a porovnávám, zda jsem daný aspekt, ve svém srovnání popsala.

Chování dětí

Obě studentky popisují, že je překvapil klid, který v české třídě panoval jak při volné hře, tak při řízené činnosti. Učitelky během praxe téměř nezvedly hlas a celé prostředí na ně působilo příjemným a klidným dojmem. Děti byly při činnostech velice vnímavé a bylo vidět, že činnosti provádí se zájmem. Oproti tomu jedna ze studentek popisuje, že v portugalských školách jsou děti více hlučné, dochází mezi k nimi k častým rozepřím kvůli hračkám a učitelka na děti často musí zvedat hlas, jelikož ji děti jinak neposlechnou. Domnívá se, že toto chování dětí pramení z výchovy rodičů, kteří jsou k dětem příliš benevolentní a nevěnují jim tolik času.

Jelikož jsem v České Republice i v Portugalsku navštívila více mateřských škol a v obou zemích jsem zažila jak klidné, tak i hlučné prostředí, dovoluji si v tomto bodě studentce oponovat. Důvodem, proč jsem do své vlastní srovnání nezahrnula také chování dětí je fakt, že v chování dětí se podle mého názoru odráží především výchova učitele a samotná organizace předškolního vzdělávání a nemohu tedy hodnotit, v které zemi jsou děti obecně klidnější či naopak.

Mohu pouze nastínit fakt, že jelikož se v české škole během dne střídají pouze dvě učitelky, mohou podle mého názoru lépe reagovat na potřeby dětí, mají více času na získání jejich důvěry a zájmu a mohou tak celkově efektivněji působit na celostní rozvoj dětí.

Počet pedagogů ve třídě

Zde portugalské studentky popsaly rozdíl, kdy se v české škole střídají pouze dvě třídní učitelky a dochází tak k tomu, že děti jsou v určitý čas pod dohledem pouze jedné dospělé osoby. Oproti tomu v portugalských MŠ, je ve třídě vždy jeden třídní učitel, kterému pomáhá nejméně jeden asistent a není proto možné, že by se o děti staral pouze jeden člověk. Ve svém srovnání jsem tento jev popsala jak v první části práce, tak při vlastním srovnání konkrétních MŠ.

Pobyty venku a venkovní prostory

Obě studentky překvapilo rozmanité vybavení a velikost školní zahrady v české škole. O to víc je udivilo, že i přes takto podnětné prostředí učitelky s dětmi chodí na procházky. V Portugalsku jsou podle nich hřiště menší a děti zde tráví veškerý čas při pobytu venku. S tímto jevem jsem se sama v portugalské školce také setkala a je také obsaženo v mém srovnání.

Samostatnost dětí

Dalším jevem, které portugalské studentky zaujal, byla samostatnost českých dětí. Překvapilo je, že se samy oblékají, připravují si příbor a samostatně i obědvají a uklízejí po sobě. Podle mého názoru není pouze portugalským dětem dáván takový prostor, aby se u nich samostatnost mohla přirozeně rozvíjet. Jelikož se děti ve škole nepřezouvají ani nepřevlékají, nemohou tedy samostatnost v tomto ohledu rozvíjet. Při obědě zde není prostor pro nacvičování především kvůli počtu dětí v jídelně. I to by se ale u starších dětí dalo změnit. Jelikož si děti v portugalské MŠ ani nečistily zuby a před obědem jim bylo mýdlo na umytí rukou dávkováno učitelkou, nemohly si příliš nacvičovat samostatnost ani v ohledu hygieny.

ZÁVĚR

Hlavním cílem mé práce bylo srovnání poznatků z konkrétní portugalské mateřské školy a české mateřské školy, se zaměřením na pedagogické postupy, organizaci předškolního vzdělávání a také zázemí a vybavení jednotlivých zařízení. Tato komparace konkrétních zařízení mi umožnila postihnout více aspektů předškolního vzdělávání než by postihla pouhá komparace systémů, bez vlastní zkušenosti v mateřských školách. Při zpracovávání bakalářské práce jsem si však uvědomila, že ačkoliv komparace poskytuje podrobný popis obou škol, některé jevy v ní nejsou dostatečně vysvětleny, a proto jsem je popsala v první části práce. V druhé části práce jsem se snažila využít veškeré poznatky, které jsem v obou mateřských školách získala a také jsem zde popsala další dvě mateřské školy, které jsem v Portugalsku navštívila a které umožnily představit další typy předškolního vzdělávání.

Jelikož předním cílem srovnávací pedagogiky není, na základě porovnaných údajů, pouze vyhodnotit, jaká země si vede v daném aspektu lépe, ani já ve své práci nechci uvádět pouhé nedostatky u obou zemí. Proto popíši, čím by se podle mého názoru mohly obě země ve svých systémech předškolního zařízení inspirovat.

Česká Republika má oproti Portugalsku vyšší počet odkladů. Není to způsobené tím, že by byly české děti méně připravené, pouze jim v Portugalsku umožňují pozvolnou adaptaci v základní škole a celkový přestup probíhá v rámci seskupení škol a základní škola s mateřskou školou úzce spolupracuje. Proto by se mělo české školství více zaměřit, zda je opravdu každý odklad nezbytný a také by bylo dobré, aby základní školy a mateřské školy spolu více spolupracovaly.

Portugalské školy by se mohly inspirovat menšími nároky na dovednosti a schopnosti u dětí předškolního věku. Výuka zde více připomíná výuku základní školy a děti zde nemají tolik prostoru pro hru, jako v českých školách. Naopak portugalský systém více podporuje dětské zkoumání a děti mají možnost přímého podílení na plánování a při výběru tématu. České mateřské školy by se tedy mohly inspirovat metodou projektu a i přes naplánované integrované bloky, dětem dát prostor pro výběr toho, co je zajímá a co chtějí v danou chvíli zkoumat.

Portugalský systém by se také mohl inspirovat personálním zajištěním českých mateřských škol. Zde se totiž střídají pouze dvě učitelky, což jim poskytuje více času na rovnoměrné rozvíjení oblastí, které se v rámci výuky propojují. Ovšem tyto dvě učitelky se v mateřské škole střídají a proto se stává, že se dětem v danou chvíli věnuje pouze jedna osoba. V portugalské škole se dětem věnují po celou dobu nejméně dva pedagogové a v českých třídách, kde je díky výjimkám až 28 dětí, by toto zajištění dvou pedagogů po celý den, prospělo.

Bakalářská práce a má zahraniční zkušenost mě naučila vážit si více českého systému školství, ale také jsem si uvědomila, jak je důležité neustrnout a dále se rozvíjet a vzdělávat. Pokud budeme srovnávací pedagogice v České Republice přikládat větší význam, můžeme se od dalších zemí naučit jak vzdělávat efektivněji a co se naopak ve vzdělávání jeví jako nevhodné.

RESUMÉ

This bachelor thesis deals with comparison of Czech and Portuguese preschool education in the context of specific nursery schools.

The main aim is to compare a concrete nursery school in the Czech Republic with a concrete nursery school in Portugal. The comparison is focused mainly on organization of preschool education, pedagogical procedures, environment and equipment of these educational facilities. To give a comprehensive view of both systems of preschool education I define both systems and analyze their curriculum documents in the first part of the thesis and I also compare some significant aspects of preschool education in both countries. The second part describes and compares two specific nursery schools and presents other two nursery schools in Portugal with the aim to show other types of preschool facilities in Portugal. A part of this work is also their photographic documentation.

Keywords: preschool education, nursery school, comparison, preschool system in Portugal, international comparison, curriculum, organization of preschool education, kindergarten

ZDROJE**Odborné publikace**

DVOŘÁČEK, Jiří. *Vzdělávání v integrující se Evropě*. V Praze: Vysoká škola ekonomická, 2001. ISBN 80-245-0223-2.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010, s. 143. ISBN 978-80-7315-185-0.

Key data on early childhood education and care in Europe. Brussels: Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, Education and Youth Policy Analysis, 2014. Education and training. ISBN 978-92-9201-567-1.

MAREŠ, Jiří a Peter GAVORA. *Anglicko-český slovník pedagogický*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-310-2.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016 s. 14 a 15. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-155-7.

PRŮCHA, Jan. *Srovnávací pedagogika: mezinárodní komparace vzdělávacích systémů*. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0191-5.

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

UNESCO INSTITUTE FOR STATISTICS. *International standard classification of education: ISCED 2011*. Montreal, Quebec: UNESCO Institute for Statistics, 2012, s. 6. ISBN 9789291891238.

VÁŇOVÁ, Miroslava. *Srovnávací pedagogika*. Praha: Vysoká škola J.A. Komenského, 2003, s.5 a 6. ISBN 80-86723-04-6.

WALTEROVÁ, Eliška. *Srovnávací pedagogika: vývoj a proměny v globálním kontextu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2006, s. 43. ISBN 80-7290-269-5.

SYSLOVÁ, Zora, Irena BORKOVCOVÁ a Jan PRŮCHA. *Péče a vzdělávání dětí v raném věku: komparace české a zahraniční situace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. ISBN 978-80-7478-354-8.

Internetové zdroje

Decreto-Lei n.º 15/2007 de 19 de Janeiro. *Assembleia da República* [online]. [cit. 2017-05-20].

Dostupné

z:

<https://www.parlamento.pt/ActividadeParlamentar/Paginas/DetalleIniciativa.aspx?BID=33371>

Klasifikace vzdělání (CZ-ISCED 2011). *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2017-06-08].

Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011

Lei n.º 5 / 97, 10 de Fevereiro. *Direção-Geral da Educação* [online]. [cit. 2017-05-15].

Dostupné z: <http://www.dge.mec.pt/legislacao-2>

Lei n.º 46/86, de 14 de outubro. *Direção-Geral da Educação* [online]. [cit. 2017-06-09].

Dostupné

z:

https://www.dge.mec.pt/sites/default/files/EInfancia/documentos/lei_bases_do_sistema_educativo_46_86.pdf

Organisational Variations and Alternative Structures in Early Childhood Education and Care. *Eurydice* [online]. [cit. 2017-06-05].

Dostupné z:

https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Portugal:Organisational_Variations_and_Alternative_Structures_in_Early_Childhood_Education_and_Care

Orientações Curriculares para a Educação Pré-Escolar. *Direção-Geral da Educação* [online]. [cit. 2017-06-15].

Dostupné z:

http://www.dge.mec.pt/ocepe/sites/default/files/Orientacoes_Curriculares.pdf

Portugal: Early Childhood Education and Care. *Eurydice* [online]. Brussels: European Union, 2017 [cit. 2017-05-16].

Dostupné z:

https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Portugal:Early_Childhood_Education_and_Care

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání leden 2017. *Národní ústav pro vzdělávání* [online]. Praha, 2011.[cit. 2017-06-26]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-vseobecne-vzdelavani>

Školský zákon ve znění účinném od 1. 1. 2017 do 31. 8. 2017. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-1-2017-do-31-8-2017>

Zákon 178/2016 Sb. *Portál veřejné správy* [online]. [cit. 2017-06-08]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=86605&nr=178~2F2016&rpp=15#local-content>

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-06-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-561-2004-sb-o-predskolnim-zakladnim-strednim-vyssim>

Zákon č.563/2004 Sb. O pedagogických pracovnících. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2017-05-20]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-o-pedagogickych-pracovnicich-1>

Změny v předškolním vzdělávání – povinný rok předškolního vzdělávání i vzdělávání dvouletých dětí. *Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání* [online]. [cit. 2017-06-22]. Dostupné z: <https://cosiv.cz/cs/2016/08/11/zmeny-v-predskolnim-vzdelavani-povinny-rok-predskolniho-vzdelavani-i-vzdelavani-dvouletych-deti/>

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK, GRAFŮ A DIAGRAMŮ

Obrázek 1 – Rámec pro analýzy ve srovnávací pedagogice (Převzato z knihy Elišky Walterové)	5
Obrázek 2 Organizace kurikulárních směrnic předškolního vzdělávání	21
Obrázek 3 MŠ Benfica, celá třída.....	I
Obrázek 4 MŠ Benfica – pracovní linka s výtvarnými potřebami, složky dětí a malířský stojan.....	I
Obrázek 5 MŠ Benfica, centrum čísel	II
Obrázek 6 MŠ Benfica, centrum písma.....	II
Obrázek 7 MŠ Benfica, čtenářský koutek a police se stavebnicemi	III
Obrázek 8 MŠ Benfica - toalety a koupelna.....	III
Obrázek 9 MŠ Benfica, společná jídelna.....	IV
Obrázek 10 MŠ Benfica, hřiště.....	IV
Obrázek 11 MŠ Benfica – pracovní list se sčítáním číslic bez grafického zobrazení množství.....	V
Obrázek 12 MŠ Benfica – pracovní list na nácvik psaní.....	V
Obrázek 13 MŠ Tutor T – třída	VI
Obrázek 14 MŠ Tutor T, třída	VI
Obrázek 15 MŠ Tutor T, školní hřiště na střeše školky	VII
Obrázek 16 MŠ Tutor T – domek z krabic od mléka	VII
Obrázek 17 MŠ - Tutor T – ukázky z projektových knih.....	VIII
Obrázek 19 Komunitní MŠ - třída.....	IX
Obrázek 18 Komunitní MŠ – třída	IX
Obrázek 20 Komunitní MŠ – malby na hřišti.....	X
Obrázek 21 Komunitní MŠ – malby na hřišti.....	X
Obrázek 23 Komunitní MŠ – hřiště.....	XI
Obrázek 22 Komunitní MŠ – okolí školy.....	XI

Tabulka 1 Míra účasti v předškolním zařízení a základní škole - Portugalsko; zdroj: Eurydice	15
Tabulka 2 Míra účasti v předškolním zařízení a základní škole - ČR; zdroj: Eurydice	15
Tabulka 3 Délka mateřské dovolené a rodičovské dovolené v roce 2013; zdroj: Eurydice	16
Tabulka 4 Počet dětí cizí národnosti ve věku 0-5 a narozených dětí cizí národnosti; zdroj: Eurydice	17
Tabulka 5 Maximální počet dětí na pedagogického pracovníka a ve třídě; zdroj Eurydice	18
Tabulka 6 Časová dotace na dané aktivity	38
Tabulka 7 Pedagogové, kteří se starají v průběhu dne o děti	40
Tabulka 8 Pracovní doba učitelek	41
Tabulka 9 Hodnocení studenta provádí v evaluačním archu:.....	47
Tabulka 10 Česká hodnotící škála	47
Tabulka 11 Portugalská hodnotící škála.....	47
Tabulka 12 Hodnocené oblasti	47

PŘÍLOHY

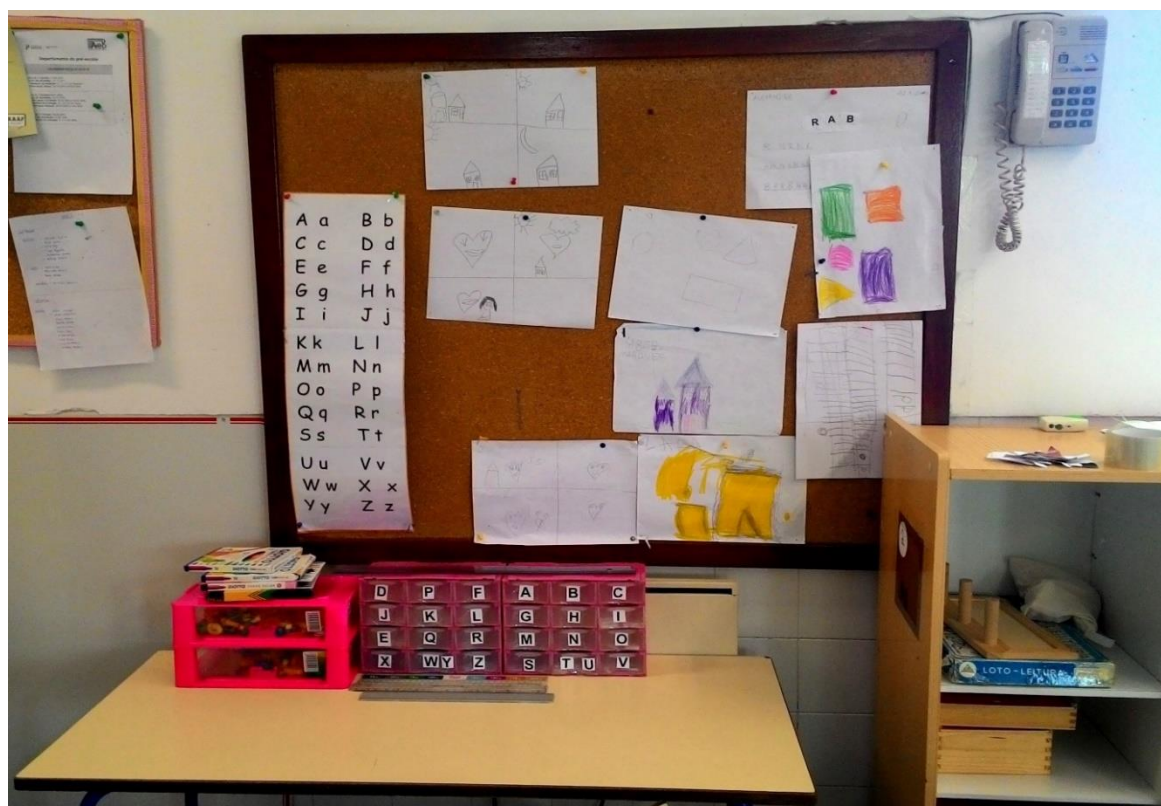
Obrázek 3 MŠ Benfica, celá třída

Obrázek 4 MŠ Benfica – pracovní linka s výtvarnými potřebami, složky dětí a malířský stojan

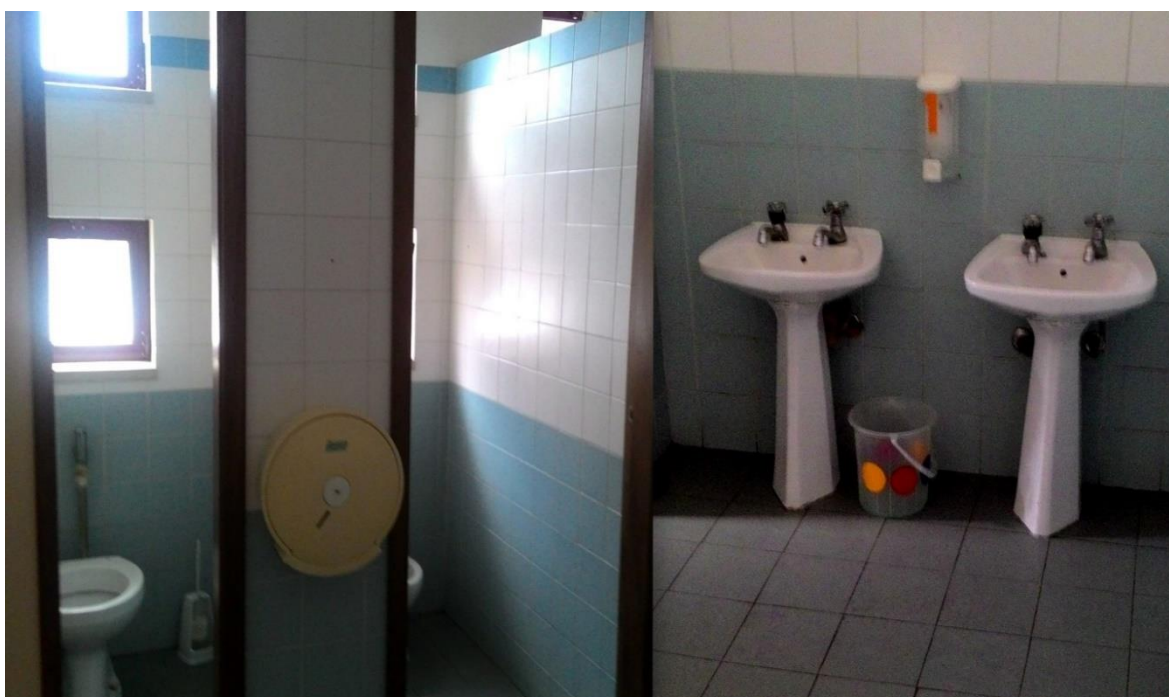
Obrázek 5 MŠ Benfica, centrum čísel

Obrázek 6 MŠ Benfica, centrum písma

Obrázek 7 MŠ Benfica, čtenářský koutek a police se stavebnicemi

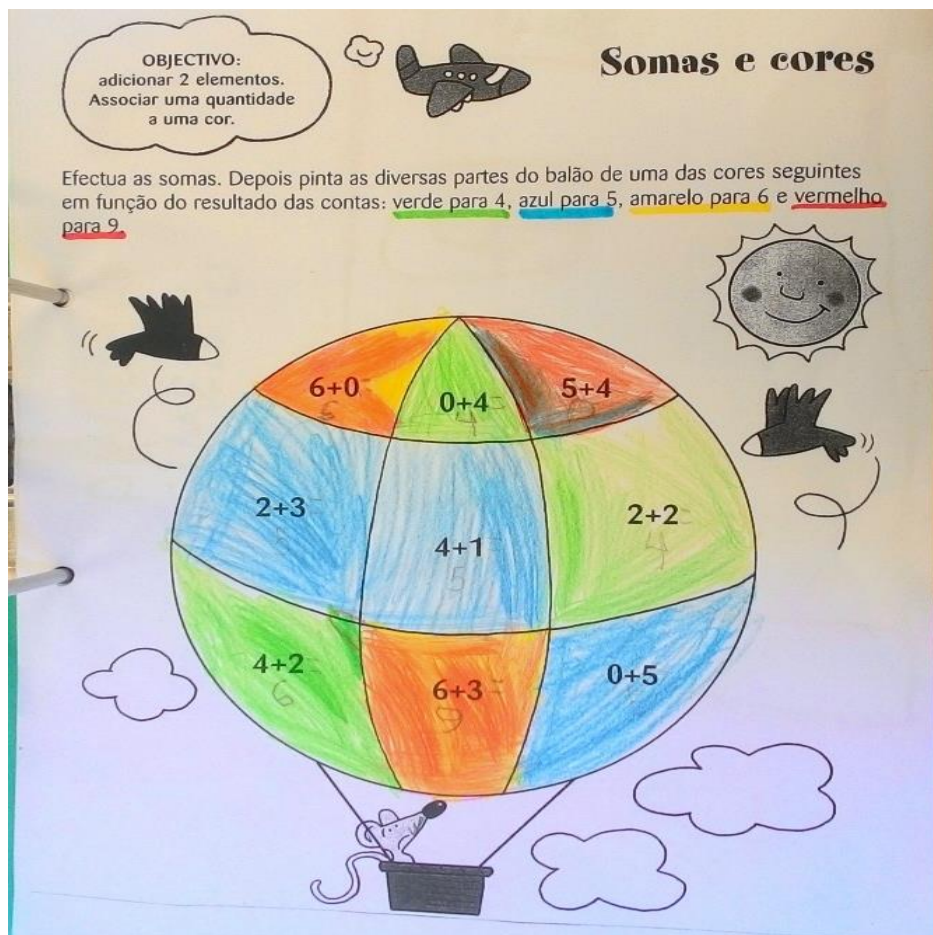
Obrázek 8 MŠ Benfica - toalety a koupelna

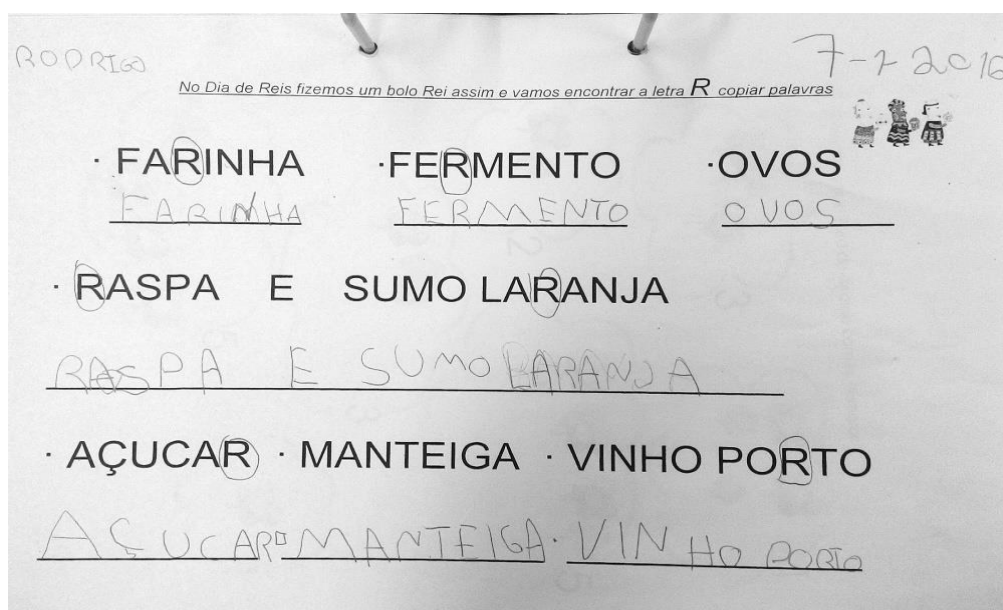
Obrázek 10 MŠ Benfica, hřiště

Obrázek 9 MŠ Benfica, společná jídelna

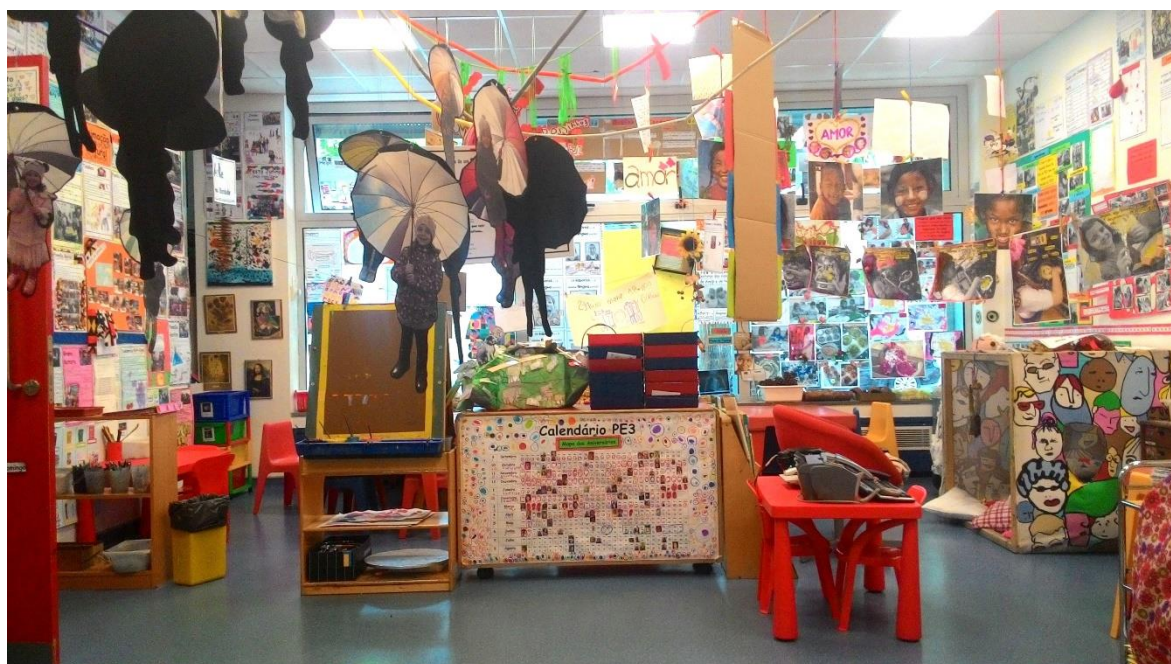
Obrázek 11 MŠ Benfica – pracovní list se sčítáním číslic bez grafického zobrazení množství

Obrázek 12 MŠ Benfica – pracovní list na nácvik psaní

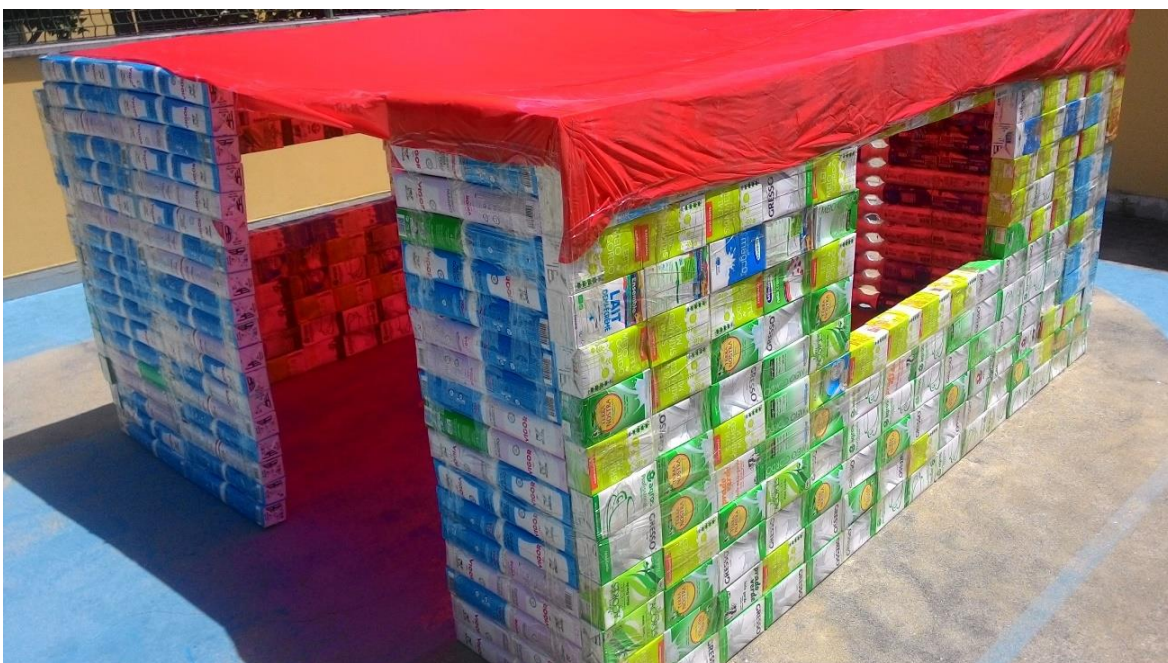
Obrázek 14 MŠ Tutor T, třída

Obrázek 13 MŠ Tutor T - třída

Obrázek 15 MŠ Tutor T, školní hřiště na střeše školky

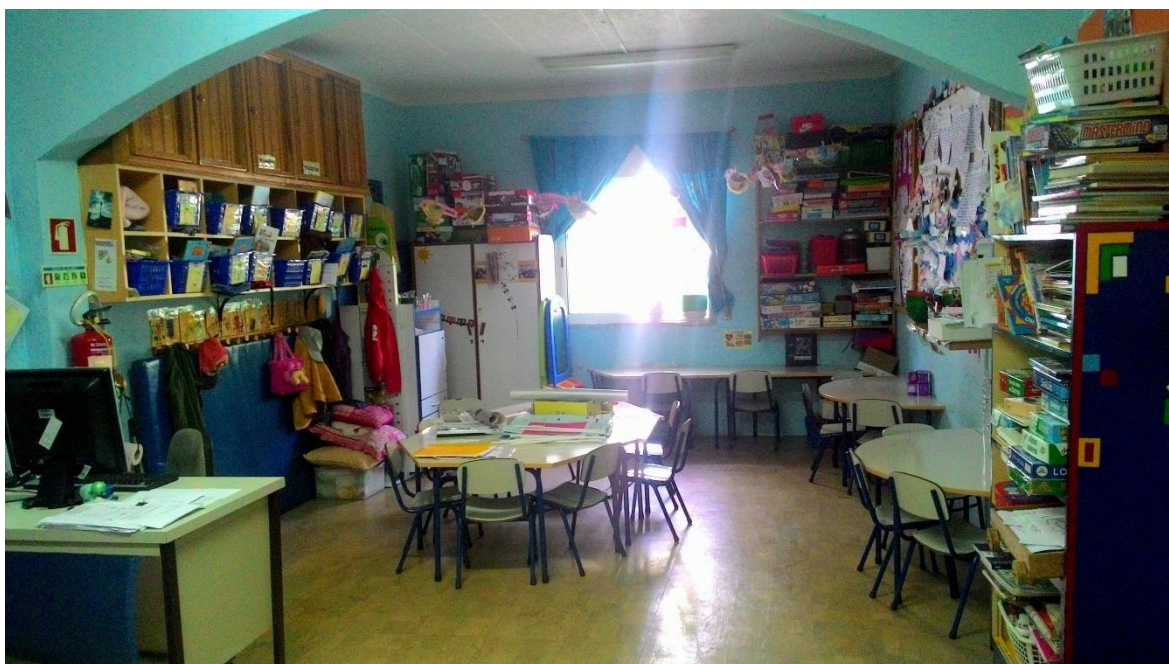
Obrázek 16 MŠ Tutor T – domek z krabic od mléka

Obrázek 17 MŠ - Tutor T - ukázky z projektových knih

Obrázek 19 Komunitní MŠ – třída

Obrázek 18 Komunitní MŠ - třída

Obrázek 21 Komunitní MŠ – malby na hřišti

Obrázek 20 Komunitní MŠ – malby na hřišti

Obrázek 22 Komunitní MŠ – hřiště

Obrázek 23 Komunitní MŠ – okolí školy

Příloha 2 – portugalský evaluační arch

	Bakalářské studium primárního vzdělávání Praxe v školních zařízeních	6° semestr
---	---	------------------------------

Hodnotící ukazatele výkonnosti ve vzdělávacím kontextu

Jméno studenta :

a) Oblast sociální a etická

Indikátory	Velmi dobře	Dobře	Dostatečně	Nedostatečně
Prokazuje odpovědnost a závazek vůči práci, pravidelnou docházkou, dochvilností a převzetím veškerých závazků.				
Komunikuje s žáky/děťmi s cílem zajistit u nich pocit bezpečí a rozvíjet jejich samostatnost.				
Má kontrolu nad pedagogickou situací a dokáže zajistit její stabilitu.				
Prokazuje asertivitu v řízení vztahů a při interakci se žáky/děťmi.				
Je vřelá, empatická a žáky/děti respektuje.				
Přirozeně podporuje zájem a pozornost žáků / dětí, zajímá se o jejich zkušenosti a příběhy.				
Podněcuje zvědavost žáků/dětí vlastní přítomností a podporuje jejich schopnost identifikovat a řešit problémy.				
Podporuje žáky/děti ve spolupráci, odpovědnosti a vzájemném respektu s ostatními žáky/děťmi.				
Věnuje žákům/dětem svoji pozornost a snaží se identifikovat jejich problémy a zájmy.				
Prokazuje vlastní iniciativu v situacích, kde je potřeba rozhodnutí.				

b) Oblast rozvoje ve vzdělávání (72 bodů z 200)

Indikátory	Velmi dobře	Dobře	Dostatečně	Nedostatečně
Užívá korektně portugalský jazyk v ústním i písemném projevu.				
Má přiměřené pedagogické a didaktické znalosti, adekvátní pro studium bakalářského oboru primárního vzdělávání.				
Prokazuje odborné znalosti z široké škály oblastí, které schopna integrovat do vyučovacího procesu.				
Dokáže plánovat a organizovat takové aktivity, které plní komplexní a dílčí cíle a poskytují vzdělávání v různých oblastech.				
Používá rozmanité materiály, adekvátní a podněcující vzdělávací prostředky.				
Podporuje komunikaci a kritické myšlení u žáků/ dětí, bez předvídání jejich odpovědí.				
Je schopna správné organizace týdenního/denního rozvrhu a každé pracovní činnosti.				
Dokáže správně zvolit prostor a pomůcky s ohledem na typ aktivity a potřeby žáků/studentů.				
Dokáže organizovat jasně, s přeností a smyslem pro estetiku při tvorbě žáků/děti.				
Dokáže perspektivně vyhodnotit rozvoj každého žáka/dítěte a skupiny, vyplývající z předešlé aktivity.				

c) Oblast reflexe a týmové práce (48 bodů z 100)

Indikátory	Velmi dobře	Dobře	Dostatečně	Nedostatečně
Prokazuje schopnost přijmout kritiku, názory a návrhy ostatních.				
Prokazuje schopnost obhájit své názory a pohledy na danou věc.				
Prokazuje vysokou schopnost při hledání nových řešení a alternativ.				
Prokazuje schopnost komunikace a reflexe při spolupráci s kolegy.				
Prokazuje schopnost komunikace a reflexe při spolupráci s kooperujícím učitelem a dalšími pedagogickými pracovníky.				
Je schopna reflektovat svoji praxi ve smyslu formování sebe sama.				

Příloha 3 – český evaluační arch

Souvislá praxe – XPS2
Evaluační arch práce studenta

jméno studenta:

Jméno učitele praxe:

Prosíme o stručné hodnocení praxe studenta. V rámci hodnocení použijte hodnotící škálu. Strukturu hodnocení lze využít i pro slovní zpětnou vazbu studentovi.

hodnotící škála

1 - výborně, bez výhrad	2 – s mírnou výhradou	3 – s většími výhradami	4 - nic, nezáměr studenta
-------------------------	-----------------------	-------------------------	---------------------------

Plánování	Hodnocení studentem	Hodnocení učitelem praxe
stanovuje dílčí vzdělávací cíle z hlediska dlouhodobých vzdělávacích cílů		
k naplnění dílčích vzdělávacích cílů a podle charakteru vzdělávacího obsahu volí vhodné metody a organizaci výuky		
vybírá smysluplný obsah a promýšlí návaznost, komplexnost a provázanost vzdělávacího obsahu		
při plánování vychází z reflexe průběhu a výsledků předchozího vzdělávání		
připravuje pro děti hračky, materiály, učební pomůcky a využití různých zdrojů informací včetně moderních informačních technologií		
plánuje, z čeho a jak pozná, že u dětí dosáhl stanovených cílů. Rozhoduje o způsobu reflexe a hodnocení procesu a výsledků učení dětí		

Komunikace s dětmi	Hodnocení studentem	Hodnocení učitelem praxe
<i>je ke každému dítěti zdvořilý a důsledně vyžaduje od dětí, aby byly zdvořilé vůči sobě navzájem, vyhýbá se ironii</i>		
rozpoznává odlišné potřeby a možnosti jednotlivých dětí a reaguje na ně; projevuje porozumění pro jejich potřeby		
dává dětem prostor pro vyjádření, naslouchá dětem a poskytuje jim zpětnou vazbu; dbá na to, aby si děti naslouchaly navzájem a aby naslouchaly učiteli		
zvládá chování dětí ve třídě, které je chápáno jako dodržování dohodnutého řádu a pravidel chování a soužití ve třídě; při řešení a rušivého chování jedná rzně, důsledně, ale současně s důrazem na důstojnost a vzájemný respekt		

Prostředí třídy	Hodnocení studentem	Hodnocení učitelem praxe
přizpůsobuje prostředí třídy, její uspořádání a vybavení potřebám dětí a plánovaným činnostem, prostředí podporuje a umožňuje širokou škálu spontánních činností		

Procesy učení	Hodnocení studentem	Hodnocení učitelem praxe
vede vzdělávání podle připraveného plánu, aktuálně reaguje na vývoj situace a na potřeby a možnosti jednotlivých dětí, neztrácí zaměření na stanovené cíle učení		
využívá širokého spektra metod a forem práce s důrazem na aktivní učení dětí		
průběžně udržuje a podněcuje vnitřní motivaci dětí k učení		
komunikuje s dětmi způsobem, který odpovídá jejich věku, kultivovaně, jasně, srozumitelně		

Hodnocení vzdělávacích pokroků dětí	Hodnocení studentem	Hodnocení učitelem praxe
<i>srozumitelně dětem poskytuje zpětnou vazbu o jejich silných stránkách, citlivě o tom, v čem by se mohly zlepšit</i>		
<i>využívá pozitivní hodnocení a popisný jazyk</i>		

Reflexe výuky	Hodnocení studentem	Hodnocení učitelem praxe
vyhodnocuje zvolené strategie, metody a organizaci vzdělávání vzhledem k plánovaným cílům, ale i jejich dosažení		
porovnává plánované vzdělávací cíle a skutečně dosažené výsledky		
<i>je schopen posoudit svoje přednosti a meze ve své pedagogické činnosti a pracovat na svém dalším rozvoji</i>		

Zodpovědnost	Hodnocení studentem	Hodnocení učitelem praxe
ráno přichází na pracoviště včas		
připravuje se den předem		
chová se zodpovědně vůči dětem, kolegům i škole		

Silné stránky studenta:

Slabé stránky studenta:

Prostor pro slovní hodnocení: